Мьләте мьн-эзди,
Дине мьн-Шәрфәдин,
Зьмане мьн-эздики.

Нә йа фьротанейә
Վաճառքի ենթակա չէ

Ә’зизе Ә’мәр
Һ’әсәне Шех-Мә’муде

Ә’дәбйәт у зьмане эздики 3

Ә’зизе Ә’мәр, Һ’әсәне Шех-Мә’муде

Ә’дәбйәт у зьмане эздики

Дәрсхана 3-а

Р’әwан

Нәшьрәта "Спика"

2012

Հաստատված է ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության կողմից

Ьж алие wəзарəта ЩӘ хwəндьне у ӧ'лмда ьатйə əрекьрьне

ՀՏԴ 373.167.1 : 809.15 : 891.5 (075.3)
ԳՄԴ 81.2 եզդիերեն + 83.3 եզդիերեն g72
Թ 206

Թամոյան Հասան
Թ 206 Եզդիերեն լեզու և գրականություն : Հանրակրթական դպրոցի 3-րդ դասարանի դասագիրք/
Հասան Թամոյան, Ազիզ Թամոյան. - Եր.: Սպիկա, 2012,-
100 էջ :

Ь'əсəне Шех-Мə'муде , Ə'зизе Ə'мəр

Ə'дəбйəт у зьмане эздики

Дəрсхана 3-а

"Спика", 2012, 100 р'у

ՀՏԴ 373.167.1 : 809.15 : 891.5 (075.3)
ԳՄԴ 81.2 եզդիերեն + 83.3 եզդիերեն g72

ISBN 978 - 9939 - 9056 - 4 -8

©«Սպիկա» հրատարակչություն, 2012

©**Нəшьрəта "Спика"**

Տպագրության եղանակը՝ օֆսեթ
Թուղթը՝ օֆսեթ 70 գ/մ
Տպաքանակը՝ 800 օրինակ
Տպագրվել է «Սպիկա» հրատարակչության
տպարանում

Ә’ЗИЗЕ Ә’МӘР

ӘМ ЭЗДИНӘ

Сале зар’оти у хортиа хwә әв фькьра к’öбар мьн гәлә щара бьһистийә, мьн гöһдариа qьсе тальбе ә’мьрда мәзьн кьрийә, мьн гьли-готьне wанә дәрһәqа щьмә’та эздиада, сәрһатийе wанә qәдим, т’ариqе у йазийеда бьһистийә. У әз гьлие мәрьве ә’мьрда мәзьн, нав эздиада е һәрә нав у дәнг- шех Дәwреше (е кö бь наве Кьлоч’ ә’йанбу), Ә’т’аре Авдәл, Ә’лийе Т’әмо, Ә’мәре Т’әмо, Ә’лийе К’әләш Шәваве Авас, Һ’әсәне Ә’гит бәге, Һ’әмиде Әсо, Фәт’һ’айе шех Бьро, Ә’гите п’ир Чәркәзе, шех К’әләше, шех Зайиле у е майинә аqьлбәнд бирнакьм: “Әм эздинә, наве эзди ьж к’урайа сәдсалиа те, кал у баве мә бона wи наве ширьн дәwьр у зәмана шәр’к’ари кьрьнә, qап’ийе мә шен хwәйкьрьнә, ьж алие сörманада һатьнә зерандьне, мә щәфа зә’ф дитийә, ле әм нәһатьнә дингöһастьне ьһндава мьләт, айина дине хwәда амьн манә”.

У чаwа мьн, ьса жи- е чахе мьнр’а, минани мәзне хwә- гьлие “Әм эздинә”, мә wәк’ьланд, әм ьһндава мьләт, щьмә’та хwәда амьн ман.

У ьһла ье сале хортиа хwәда мьн qьраркьр, wәки әз Лалыше- мьск’әне мә, бьqәсьдьм, әwе бьвиньм, т’ариqа щьмә’та хwә, р’абун-р’уныштьн, ә’рф-ә’дәте we дьһа к’ур сәрwәхтвьм.

Мьразе мьн һәр т’әне мәһа сала 1972-айә чьриа пешьн һатә сери, чахе әз т’әви к’омәкә туристайә гьран чумә Ираqе. Әз ль мьск’әне кал-баве хwә-ч’ьиайе Шәнгале, шәһәре Мусьле, гöнде эздиайә дор-бәр, wәки йа һәрәфәрзә- зьйарәта эздие т’әмамиа дьниаейә сәрәкә- Лалыше, qәсьдим…

Лалышеда әз р’асти р’ебәре эздиа- мир, у гәлә мәрьве ә’мьрда мәзьн һатьм, т’әви гәләка мьн qьсәкьр, дәрһәqа т’ариqа эздиада гәлә тыште т’әзә пеһ’әсйам, дьһа гәләки бawәриа мьн зедәбу, wәки эзди ьж щьмә’те ьһнд-авропинә, wәки айина дине эздиа динәки дьниаейи һәрикәвьнә, к’ижан дьлр’ә’мие, мәрьвһ’ьзие, ә’длайе дьхwәзә.

Чахе әз вәгәр’йам, дәрһәqа we йәкеда, чь кö мьн дитьбу у бьһистьбу, мьн wәт’әнwape хwәр’а гьликьр. Мьн р’öһ’дарбуйи Лалыш, мәрьве we у мир, бәдәwбуна мьск’әне кал-баве мәйә дәгмә р’абәркьрьн. У һ’ьжмәк’армайи, бь һ’ьзрәти, р’öһ’дарбуйи гöһ дьданә мьн.

У мьн мәрьве ьса дитьн, е кö минани мьн дьфькьрин у пышта мьн дь-

гьртьн, е кӧ дора мьн щьвйан, у мә т’эвайи qьраркьр, wәки әм нав у дәнге щьмә’та эздиа бьдьнә дасәкьнандьне, т’ариqа эздиайә мерхасие р’абәри дьне-а’ләмекьн…

Дьвәк ьса дьреж бьк’ьшанда, әгәр сала 1988-а щьмә’та әрмәниа р’анәбуйа п’ийа- бона дасәкьнадьна дӧрьстиа т’ариqи у хwәйкьрьна ьәqе әрмәние Арсахейи хwәqьрарбуне… Әw дәрәвәбуна ь’әжа мьләтие-азадарие qәwмандьна дәгмәбу нав т’ариqа Т’ьфаqа Советиеда… Әwе шәр’к’ариа мьләтие-азадариейә зор әм- эздие Әрмәнистане, бь сәрк’ариа мьн, р’акьрьнә п’ийа, wәки wә’де шәр’к’ариа мә жи ьатийә, wәки дәма фәрзәтьрсе у сawе wеда бавежьн- бона бәлакьрьна фькьре мьләтие, wәки wә’дәйә, кӧ к’ӧбар у бь дәнге бьльнд наве эздиа бьдьнә бьһистьне, сәр дәрәща диwани wан пьрсе п’ьр’хәйсәт у щур’ә-щур’ә сафикьн, к’ижан эздиа дькьнә нав т’әфәк’урие….

(п’арәк ьж к’ьтева “Әм эздинә”)

Хәвәре чәтьн

1.Qьсә- хәвәрдан
2.Тальб- занә
3.Qәдим- кәвн
4.Qап’и- вьра- мал
5.Мьск’ән- вьра- щие пешдаһатьне
6.Дӧрьсти- р’асти

Пьрс у пешданин

1.Сале зар’отие ә’франдар чь бьһистйә?
2.Әwи сале хортаниа хwәда чь qьраркьр?
3.Әw к’әнге чу Лальше у чь дит?
4.Пәй пашдаһатьнер’а әwи чь кьр?

ЧӘНД К’ЬЛАМЕ ҺАНА Ь’ӘЖА ЭЗДИАЙӘ МЬЛӘТИЕ СЕWЬРАНДИ

а) Баво, ьәланә

Баво, ьәланә, дайе ьәланә,
Ьәлан ьәлана мә эздийанә,
Диwана Ә’зизе Ә’мәрда ләв щьвйанә
Гьрәгьре мә- эздийанә,

Баве Сурен, кәке Бәлгизаре дьве:
-Гәли бьра, исал чәндьк чәнд салә-
Сәр мьләте мә буйә фәрманә,
Иро щьвата шеха, п'ира у мьриданә,
Әме дайньн шewр у мьсьлә'та гьранә,
Сәрикә- әв охьрә,
Ьолә, ьола Эздиде Сорә.

Ә'зизе Ә'мәр дькә ьәwар, гази,
Дьве: "Гәли эздийа, р'авьн п'ийа,
Иро р'ожа хирәт у намусейә,
Xwәйкьн наве эздитиейә,
Ьуне гör'а нәмам у нәзана нәкьн,
Ьуне дине Шәрфәдин бехwәй нәкьн,
Ьуне наве кал-бава бәqәмнәкьн,
Ьуне р'ьйа Эздид önданәкьн…

Гәли бьра, әм р'әвинә, әм бәзинә,
Wәлат-wәлат әм гәр'инә,
Пьшти Эздид әм нәь'әлинә,
K'е готийә: "Әм нә эздинә",
Әw кәләме р'ьйа динә,
Гömана мә Tawьси Мәләкә,
Наве Эздид дәwьр у зәмана we бьминә.

Мерхасе дәwре- Ә'зизе Ә'мәр, го:
Ь'әсәне Мә'муд, бьре мьн кьрьви,
Те xwәки, xwә, Xwәдеки,
Те р'адио у газета "Дәнге эздиа" дьне-а'ләме бәлаки,
Наве Эздид ь'әрчар qölбе дьне бәлаки.

б) ШӘР'Е ЕРАСХЕ

-1-

Ч'әме Әрәз тейә ләмә-ләмә,
Эварда сәр кавла гönде Ерасхеда гьртйә щәрда ә'щәмә,

Ә’р’афе мәйдане хун дьк’ышә- wәкә ч’әмә.

-2-

Ә’зизе Ә’мәр- баве Сәһ’ид, ьж Р’әwане,
Дькә гази: “Гәли бьра, иро р’авнә мәйдане,
Әм гәрә сәре хwә дайньн бона р’ьһ’ина Әрмәнистане”.

-3-

Ч’әме Әрәз we дьк’ышә хӧлә-хӧлә,
Севдине Ә’ли дькә гази, дьве: “Ә’зиз, баве мьн кьрьви, бьдә сәр хwә хорте эздиа- чәнд qәбилә,
Пьшти Хwәде- нәфәре эздиа әме гӧнде Ерасхе дәсте дьжмьн дәрхьн ьесир, дилә”.

-4-

Ч’әме Әрәз we дьк’ышә- доре гәзә,
Гӧнде доре т’әмам гьртйә бах у р’әзә,
Ә’зизе Ә’мәр дькә гази: “Гәли эздиа, иро ә’щәм ьлдьн ь’әйфа кәвн у т’әзә”.

-5-

Ве бьһаре гӧнде Ерасхе гьртйә чәнгә,
Ә’зизе Ә’мәр ль Омәр, Ә’ло, Сәһ’ид, Гар’ник дайә дәнгә:
- Баве мьнвьн, чевьн, че бьхәвьтьн, иро эздиа, әрмәниа дәрхьн дәре тәнгә.

-6-

Сьвәбу, бәре сьве ль мә чал бу,
Дәнге ч’әк-сильһ’е эздиа, әрмәниа ьәвдӧ лалбу,
Щәрда ә’щәма ә’р’афе мәйдане беп’әргалбу.

Хәвәре чәтьн

1.Cewрандьн- бәр хwә дәрхьстьн
2.Ьәлан- р’акьрьна ль хирәте
3.Мьсьлә’т- хәвәрдан, шewьркьрьн
4.Бәqәмнәкьн- кемасие нәйннә сәр
5.Кәләм- стьри
6.Щәрд- к’ома меркӧжа, qачаха

7.Р’ьһ’ин- вьра- хьлазкьрьн
8.Дил- гьрти
9.Гәз- наве ьешнайикейә
10.Чәнг- мьж, думан
11.Чалбу- р’әнг-р’әнги, зәлал
12.Ә’р’афе мәйдане- дәшта шер’
13.Беп’әргалбу- вьра- р’әв пек’әт

Пьрс у пешданин

1.К’ьлам е к’ижан wә’дәйинә у дәрһәqа чьданьн?
2.Тек’сте к’ьлама әзбәркьн у бежьн

Һ’ӘМЩЬВАТА ЭЗДИЕ ӘРМӘНИСТАНА ШЕWРЕЙӘ СЬСЙА

30-е мәһа сала 1989-айә илоне, бь сәрк’ариа Ә’зизе Ә’мәр, шәһәре Р’әwaнеда, сәра мала архитекторе Әрмәнистанеда, бу һ’әмщьвата эздие Әрмәнистана Шewрейә сьсйа. 600 әwләде щьмә’та мә, е кӧ ьж нәһ’ие Әрмәнистанейә башqә-башqә һатьбун, ле ьса жи- wәк’иле фькьрдар, шӧхӧлване щьмә’та әрмәниайә мьхӧлqәтие у сиасие, т’әв щьвате дьбун.

Т’әшкилдара ве qәwмандьна т’ариqи һәвалтиа эздиа бу, wәки паше һатә навкьрьне Т’ьфаqа эздиайә мьләтие.

Дә’wa т’әвбуйе һ’әмщьвате һ’имли пьрсәк бу: эздиар’а бежьн эзди, чawa wәки дәwьр у зәмана буйә, у хwәха wи щур’әйи наве хwә ьлдьдьн у насдькьн.

Пәй пешдаһатьн у к’елмар’а һ’әмщьвате Ә’ламнә’мә qәбулкьр, к’и-

жанеда дьһатә готьне: “… Эздийа, wәки дәwр у зәмана алие т’ьрка у к’өрдада… дьһатьнә зерандьне, нав т’ариqа хwәда шәрте херейә дәгмә ә’рде Әрмәнистанеда дитьн. Т’опраха Әрмәнистана Р’оһлатеда wана һ’име хwә сәдсалиа 19-ада лехьст. Сайа дьлр’ә’миа щьмә’та әрмәниа… эзди һ’әму говәке ә’мьрда гьһиштьнә дәстанине мәзьн.

Эзди пышта дә’wa щьмә’та Арсахейә һәq, дәстури дьгрьн у бawәрьн, wәки сафикьрьна we пьрсе дә’wa ә’мьркьрьнейә.

Һ’әмщьвата эздиа ьса жи дьфькьрә, wәки wә’дә пер’а гьһиштийә, кө т’әрка we шашийе бьдьн, к’ижан ьж зәмане Сталин мират’ майә, ангори к’ижане, дьготна мә к’өрд. Qәлфе щьмә’та эздиа дьвежнә хwә эзди. Т’әмамиа щьмә’те щинар ьса готьна мә. Чахе дәргә-diwане башqә-башqәда дьвежнә мә к’өрд, әw бон мә бер’умәтийә. Әм дә’we дәргә-diwане ангор дькьн, wәки т’әрка нәһәqие бьдьн у наве щьмә’та мә хwәха һьлдьн.

Щьмә’та эздиа дьдә бawәркьрьне, wәки бәйраqа бьратийа әрмәни-эздиа, к’ижан һ’име гөлвәдана weйә, бьльнд we хwәйкә”.

Һьма сайа ве һ’әмщьвате бу, wәки пәй бawәрбькә 70 салар’а наве эздиа һ’әсавкьрьна щьмә’теда һатә к’ьвше: сала 1989-а Әрмәнистанеда дәвәдәви 52 һ’әзар эзди дьман.

Хәвәре чәтьн

1.Архитектура- говәкәкә мал-авайи чекьрьне
2.Фькьрдар- хwәнди
3.Мьхөлqәтие- щьмә’т(и)е
4.К’елм- хәвәрдан
5.Ә’ламнә’мә- qьрара фәрз
6.Сталин- сәрк’арәки diwана шewре (1878-1953)
7.Бер’умәти- беһөрмәти
8.Дәстури- вьра- қануни

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе һинвьн у гьликьн
2.Һ’әмщьвата эздиайә сьсйа к’әнге у ль к’ө бу?
3.Чьqа мәрьв т’әв щьвате дьбун?
4.Щьват к’е т’әшкилкьр?
5.Мәрәме щьвате чь бу?
6.Һ’әмщьвате чь qәбулкьр у weда чь һатьбу готьн?

EZDIKI.COM

Р’ОЖНӘ’МА ЭЗДИАЙӘ Ә’WЫЛ

Ӈ’этани сала 1990-и р’ожнә’ма эздиа т’ö щийа т’ьнәбуйә, ле ьма we сале, бь сәрк’ариа Ә’зизе Ә’мәр, мьразәки эздиайи сәда сала ьатә сери: 3-е мәьа we салейә чьриа пешьн ьәжмара р’ожнә’ма “Дәнге эздиайә” пешьн р’онайи дит.

Р’онайидитьна р’ожнә’ме, фә’мадрийә, qәwмандьна т’ариqибу ә’мьре нә кö т’әне эздие Әрмәнистане, ле ьса жи- эздие дьне-а’ләмеда.

Эздиханә

Р’ожнә’мә бь зьмане эздики у әрмәни дәрте, wәки щьмә’та әрмәниа, сайа херхwәзиа к’ижане әм гьӈиштьнә дәстанине бәрбьч’ә’в, мә, т’ариq у qьраре мә дьӈа баш наскә.

Сала 2003-а наве р’ожнә’ме ьатә гöӈастьне, бу “Эздиханә”.

Р’ожнә’ма мә нав ә’мьре щьмә’та мә, хазма- нав ә’мьре эздие Әрмәнистане, шöхöләки мәзьн у фәрз дькә. Бәлге р’ожнә’меда qьнйате ӈ’әwаск’ар дәртен, к’ижан нә кö т’әне дәнг у бә’сьн- бона р’ожа иро, ле ьса жи- бона ньсьле пашwәхтие.

Хәвәре чәтьн

1.**Р’ожнә’мә-** газет
2.**Qьнйат-** вьра- ньвисар
3.**Ньсьл**- әwләд

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн
2.Ьәжмара р’ожнә’ма эздикийә пешьн к’әнге р’онайи дит у наве we чь бу?
3.Наве р’ожнә’ме к’әнге ьатә гöӈастьн у нав we дәрӈәqа чьда те ньвисаре?

Р’АДИОХӘВӘРДАНЕ ЭЗДИКИ

Ӏ’әжа эздиайә мьләтие, к’ижан, чаwа ӏун заньн, сала 1988-а дәстпебу, мәрәме вәкьрьна р’адиохәвәрдане эздики жи данибу бәр хwә. Сала 1989-а, чахе наве щьмә’та мә- эздиа нав ӏ’әсавкьрьна бьнәлиа щие хwә гьрт, к’ижан диса сайа т’ьфаqа эздиайә мьләтие бу (бь сәрк’ариа Ә’зизе Ә’мәр), дә’wа бона р’адиохәвәрдане эздики дьӏа мәӏ’кәмбу.

У awa, мәӏа сала 1990-ийә чьриа пашьн, нав говәка р’адиойа Әрмәнистанейә диwани (ньӏа р’адиойа мьхӧлqәтие) дәстбь хәвәрдане эздики бун.

Р’адиохәвәрдане эздики, wәки ьж шәӏәре Р’әwане ӏәрр’о 30 дәqа тенә дайине, сайа херхwәзи у алик’ариа щьмә’та әрмәниа вәбунә.

Бь зьмане мә- эздики, ә’ламәтие башqә-башqә тенә дайине, к’ьлам у мьqаме эздики тенә ә’ламкьрьне.

Сайа р’адиохәвәрдане эздики зьмане мә те хwәйкьрьне, пешдабьрьне, ьса жи- әм бь зьмане хwә т’ариq, айина дин, ә’рф-ә’дәт у пьрсе мьләте хwәйә майин насдькьн, ӏиндьвьн у педьӏ’әсьн, к’а дьнйалькеда чь дьвә, чь дьqәwьмә.

Әw мәрьв, е кӧ wә’де башqә-башqә п’ара р’адиохәвәрдане эздикида хәвьтинә, бона майин у пешдабьрьна we, әмәке п’ьр’ р’етьнә.

Хәвәре чәтьн

1.Мьхӧлqәтие- вьра- нә диwани
2.Дьнйальк- дьнйа

Пьрс у пешданине

1.Дәрсе ӏиньвьн у гьликьн
2.Р’адиохәвәрдане эздики к’әнге дәстпебун у ӏәрр’о чьqас wә’дә тенә ә’ламкьрьне?
3.Ӏун р’адиохәвәрдане эздики дьбьӏен?

БЬРОЙЕ ШЕХ ДӘWРЕШЕ У К’ӘРӘМЕ ШЕХ СЬЛО

Бәройе шех Дәwреше1923-1995

К’әрәме Шех Сьло 1937-2008

Бьройе шех Дәwреше мәрьве зәмане мәбу. Qәдьр у qимәте wи нав щьмә’те гәләк бун, ле нав у дәнге wи сала 1988-а дьһа ә’йанбу, чахе әw р’әх Ә’зизе Ә’мәри р’ебәре һ’әжа эздиа сәкьни, бь һ’әwаск’ари шәр’к’ари кьр, дьл у щан т’әв дасәкьнандьна наве эздиа бу. Әw ль wан гӧнда дьqәсьди, к’идәре эзди дьман, агьре р’умәта мьләтие гӧр’дькьр, һәлан дьда гышта. Әw р’ебәре шехе шехубәк’ьра у песәкьние wанбу.

Кӧр’апе wи- К’әрәме Шех Сьло, али wи у т’әмамиа һ’әжа эздиа дькьр. Әмәке һәрда нав wи шӧхӧли жи мәзьнбу, wәки к’омәк у алик’ари данә пешә’ниа Арсахе.

Е кӧ т’әвбуйе шәр’к’ариа бона дасәкьнандьна наве мьләте эздибун, заньн, к’а шех Бьро чawа мал-һ’ал, шӧхӧл-ә’мәле хwә биркьрьбун у сьве һ’этани эваре, бь хәмхӧриа бона пьрса мьләте эзди у Арсахе щәфа у зә’мәт дьдит, ьса жи- Шех К’әрәм.

Әмәке щамере минани Шех Бьро у Шех К’әрәмейи бәр щьмә’та эздиа нәһатйә у гәрә нәйе биркьрьне.

Лазьмә бе готьне, wәки бь шекьрандьна әмәк у щәфе Шех Бьройи бәр щьмә’та эздиа, сәдьртиа т’ьфаqа эздиайә мьләтие, бь сәрк’ариа Ә’зизе Ә’мәр, әw, пәй мьрьнер’а, бь наве “Мерхасе эздиайи мьләтие” р’әwакьр.

Хәвәре чәтьн

1.Дьqәсьди- дьчу
2.Р’умәт- һӧрмәт

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе һинвьн у гьликьн
2. К’и бун Бьройе шех Дәwреше у К’әрәме Шех Сьло?
3.Һәрдӧ щамера сәва эздитие чь кьрьнә?

ОРДИХАНЕ ЛӘЗГИ

(1958-1997)

Шайире эзди, е кӧ щаһьл-щаһьл хатьре хwә дьнйа р’оньк хwәст.

4-е мәһа сала 1958-айә т’әбахе гӧнде нәһ’иа Тә’линейи К’әләшбәгеда дьйа хwә буйә. Паше щигӧһези гӧнде Щрашене (Толк) бунә, к’ижан т’әшкила шәһәре Р’әwанедайә. Мәк’т’әва шәһәре Р’әwанейә сәр наве Аксел Бакунс хьлазкьрийә.

Ьж 16-е мәһа сала 1991-ейә к’ануна пешьн һ’әтани мьрьна хwә- 10-е мәһа сала 1997-айә сьвате, р’едакторе п’ара р’адиохәвәрдане эздики бу.

Ьж сала 1970-и бь зьмане эздики у әрмәни ә’фьрандийә. Мәхбәре гӧнде Щрашенеда (Толк) һ’әдкьрийә.

Гәрә бе готьне, wәки нав ә’франдьне Ордихане Ләзги шьере дәрһәqa де-бавһ’ьзкьрьнеда, әвинтиеда, wәт’әнһ’ьзиеда, мьләтһ’ьзиеда щие мәзьн дьгрьн.

Ордихане Ләзги ьса жи гәлә шьер бона зар’а ньвисинә.

Бәле, Ордихане Ләзги нав ә’дәбйәта эздиа щие хwәйи мәхсус у майине гьртийә.

МЬЛӘТ Т’ӘВ WӘЙӘ

Щәфак’еше мьләт- Ә’зизе Ә’мәр,
Әwи биркьрбун мал, һ’ал у нәфәр,
Щәфе wи мери ча нәшекриньн?
Щамере ӧсар’а, wәрә, әм шавьн.

Бьройе Дәwреш дит гәләк зә’мәт,
Бой наве эздийа бәр ә’мьр нәк’т,
Дьгот: “Р’ож һатийә, мә- лазьмә к’омәк”.
Ле, тә’ләбәхтр’а, хайинбу фәләк.

К’әрәме Шех Сьло бь мьләтһ’ьзи,
Әwи избаткьр пе һ’әзар пьрси:
-Мьләте эздийа һәбуйә, we һәвә-
Наве эздитие we т’ьм сәр мәвә.

Һун мьләтҺ’ьзьн, әм т’әви wәнә,
Әм- эзди, т’әмам wәр’а шанә,
Мьләтр’а к’е пьрса qәнщие дьхwәзә,
Хwәйи- мьләтҺ’ьзә, әwи- мерхасә.

Әм эзди бунә, әзди бьминьн,
Wәрә, әм мьqати наве мьләтвьн,
Дәнге мә- эздиа, бьра дьниайе Һьлдә,
Мә нә лазьмә т’ö наве зедә.

Р’енга мә р’астә у т’öнә мьнәт,
Нав мәда Һәвьн намус у хирәт,
Ве пьрса мәр’а к’е qайил нинә,
Бьра әw т’ьме wара бьминә.

У гәлә гәләке майин
Ә’мре хwә дьдьн бона наве дин,
Әм дьвежьн: “Сәрикә у- әв охьрә,
Т’әк бона наве Эздиде Сорә”.

Бой наве мьләт к’е мәр’а шайә,
Щәм хирәт Һәйә у- т’әви мәйә,
Ве пьрса мәр’а к’е qәнщ дьхwәзә,
Әw бьре мәйә у- мьләтҺ’ьзә.

Хәвәре чәтьн

1.**Шайир-** е шьера дьньвисә
2.**Р’едактор-** qöльхәкә
3.**Ә’фьрандьнә-** ньвисинә
4.**Әвинти-** дьлк’әтьн
5.**Мәхсус-** башqә, вьра- бьҺа
6.**Тә’ләбәхтр’а-** Һ’әйф
7.**Хаийн-** вьра- дьжмьн
8.**Фәләк-** йази

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн
2.Ордихане Лəзги к'и бу?
3.Qə wə ньвисаре Ордихане Лəзги хwəндьнə?
4.Шьере əзбəркьн у бежьн
5.Шьер дəрьəqa чьданə?

СƏЬ'ИДЕ ИВО

Сəь'иде Иво (Сəь'иде Р'ьзго) сала 1924-а гӧнде нəь'иа Эщмиазинейи Хатунəрqеда дьйа хwə буйə. Хwəндьна ə'wьл гӧнде хwəда стəндийə, паше хwəндьна хwə хwəндьнхана Р'əwанейə дохтьриеда пешда бьрийə, ле хwəндьна бьльнд института Р'əwанейə дохтьриеда стəндийə, паше нəь'иа Спитакеда к'ətийə сəр хəвате: чawa дохтьре зар'а у зутьрəке- чawa п'ешəзане мə'рифəт у занə, нав у дəнге wи нəь'иеда у ьж синоре we дəр бəладьвə.

(1924-1991)

Ььла ье сале хwəндьне Сəь'иде Иво хəвата ӧ'лм-изгəр'ие у лек'олинкьрьнева мьжулбуйə у ьди сала 1962-а бона хəвата ӧ'лмийə р'абəркьри дəрəща кандидате ӧ'лме дохтьрие дьстинə. Wи чахида Сəь'иде Иво ə'мре хwə беьewшандьн института Р'əwанейə дохтьрие у колектива weйə ə'франадриева гьреда.

Дəьəсалик жи нəк'ətə ор'те- Сəь'иде Иво ьса жи лайиqи дəрəща докторе ӧ'лме дохтьрие бу, бу сəрк'аре кафедра института Р'əwанейə дохтьриейə дохтьриа зар'а.

120 хəвате ӧ'лми зедətьр щəфак'еше ӧ'лм у дохтьриа зарар'а qədьр анин, нав к'ижанада хазма к'ьтева идара хwəндьна бьльндə дəрсайə "Пешготьна дохтьриа зар'а" башqədьвə.

Лазьмə бирбиньн, wəки дохтьре ӧ'льмдар əндаме т'ьфаqa нефрологе Нйу-Йорк'ейə орт'əмьлətиебу, ле ьса жи- əндаме ьəвалтиа нефрологе Авропаейə зар'абу.

Изьн т'ьнə Сəь'иде Ивойи ьса жи ньвиск'ар-ə'франдар биркьн. Бəрəвоке wийə бədəwзание дьгььижнə дəьа.

Сал дьбььӧрьн, ле биранина Сəь'иде Иво шəwqa хwə кемнакə, у сьфəте Сəь'иде Ивойи дəвк'ən у бəшəрхwəш бира щьмə'та эздиада we бьминə.

СЬВТӘ

(п’арәк)

Әз әwләде эла орт’ьламә.

Гәло, әw чь элә? Гәло, әв нав жь к’ö пешда ћатийә? Әз awqаси дькарьм бежьм: пьшта ч’иайе Гьридаг’е мәзьн- нава гәли у зьћорада, т’әфәк’уре дьнийа р’оньк, гöндәк ћәбуйә, жер’а готьнә Орт’ьл. Пеше мәйә жь эла орт’ьла р’ожәке ћелина хwә шьћ’ьтинә, ћатьнә у бунә бьнәлие Сöрмәлийе.

Жь wан чаха ћ’әта р’ожа иро qöр’нә дәрбазбунә. Сал ль ћәв бунә гәwлаз, гәлә әwләд ћатьнә у чунә, ле наве Орт’ьле öса жи ль сәр эла мә майә.

Де у баве мьн т’әви дәстәкә эла орт’ьла ль гöнде Qәрәqöйе дьман.

Гöндие мәйә бәре ньћа бабахийе накьн, мәрданә дьвежьн, wәки qат’ьх әw хwәйкьрьнә. Wана ћәр сьвә дизе qат’ьх авитьнә сәр пьшта мәрк’әва, бьрьнә бажар’е Идьре, фьротьнә, чәнд капек qазьнщкьрьнә, бь тәћәрәки нәфәре хwә йолә бьрьнә.

Qәрәqöйе жи пеше мәр’а wартиа дьреж нәкьр. Шуре р’омейи нәћәq гöндие мә’рьм ль сәр р’ьйа хьстьн.

Сала 1918-а… т’әви әрмәнийе щинар орт’ьла жи жь qәт’ьла р’оме аза-бун, п’е данинә сәр шемика ә’мрәки т’әзә. Р’ожа иро жи, шькьр жь ә’рде ћ’әтани ә’змин, т’ер у т’ьжи дәрбаздькьн. Ле әз, әwләде эла орт’ьла, иди мина пеше хwә бәрбь дар у гопале р’енщбәрие набәзьм…

На, хер, әз иро әw ниньм…Ћ’әму щара, wәхта әз дьчьмә сәр синге Әләгәза р’әнгин у дьвмә мевane дайка хwәйә ә’зиз, бь дьләки шәwьти гьлие дәрћәqa ә’мре бьћöрида дьбьћем.

Әм ль бын коне р’әши ә’рәбида, ль бәр көч’ке гör’, р’удынен у гöһдаре денә. Чыqас к’әл у шәwат, чыqас ах у к’әдәр нав һәр гылики wеда һәнә. Әз дыхwәзым бәр дыле wеда бем, ле щида дывмә р’ысас, лаломә сәр зымане мында те. Р’ожа иро дыле мын мина ч’әмәки к’әфгör’и, кö синге Әләгәзе дадьбырә, р’абуйә. Бәсә, иди сәбыр бефәйдәйә. Гәрәке т’әсмили к’аг’әзе бькым, wан нет у мәрәма, к’ижан әва бист салә дыле мын дькожын.

Хәвәре чәтын

1.Изгәр’и- сафикырын
2.Лек’олинкырын- ә’йанкырын, сафикырын
3.Р’абәркыри- пешда к’ышанди
4.Кандидат- дәрәщәкә ö’лми
5. Һewышандын- һ’әйфпеанин
6. Кафедра- хәләqәкә идара хwәндына быльнд
7.Нефролог- дәрәщәкә дохтырие
8.Зыһор- гәли
9.Т’әфәк’ур- хәм, бәрхwәк’әтын
10.Сöрмәли- шәһәрә, ныһа Т’ыркиаедайә
11.Qöр’нә- сәд сал
12.Гәwлаз- шырит, бәне р’әнг-р’әнгийә һәвва гыредайи
13.Бабахи- к’öбари, qöр’әти
14.Мәрданә- бь мерани, бе бәрхwәк’әтын
15.Диз- дәрданә, wәки һ’әр’ие те чекырыне
16.Мәрк’әв- гöһдыреж
17.Идыр- ә’рде Т’ыркиаедайә
18.Быһöри- дәрбазбу
19. К’әдәр- дәрд, чәтын
20.Р’ысас- һ’әсынәки гыранә, ле- нәрмә
21. Дадьбырә- дык’ышә

Пырс у пешданин

1. Дәрсе һинвын у гыликын
2. К’ийә Сәһ’иде Иво?
3. Дәрһәqа пеше хwәда әwи чы нывисийә?

МЫШИРЕ ХӦДО

(1958-2012)

Мышире Хӧдо сала 1958-а Р’әwана п’айт’әхте Әрмәнистанеда дьйа хwә буйә. Хwәндьна wийә орт’әйә п’ешк’арие ьәбу.

Нав qьрара сәдьртиа Т’ьфаqа эздиайә мьләтиейә дәрьәqа we йәкеда, wәки наве мерхасе эздиайи мьләтиейи ьӧрмәтли бьдьнә Мышире Хӧдо, те готьне: “Бь ь’әсавьылдана хәвата Мышире Хӧдойә wәт’әнь’ьзие, wәки әwи wәхта шәр’е Qәрәбаг’а Ч’ьйайи мерхасие кьрийә, наве мерхасе мьләтиейи ьӧрмәтли бьдьнә wи”.

Сала 1989-а Мышире Хӧдо к’әтә нав т’әшкила к’оме хwәхwәйкьрьна нәь’ие Әрмәнистанейә р’әх синор: чawa шәр’е хwәхwәйкьрьнеда, ьса жиwәхта шәр’е хwәйкьрьн у азакьрьна wape Арсахейә жийине, әwи хwә бь ьӧрмәте хәмьланд. Әw ьса жи т’әв т’әшкилкьрьна к’ома эздиайә сәр наве Щангир аг’а бу. Әw бь щӧлә’тбуне, хӧртие ә’йандьбу, гәлә щара лайиqи пәсьндайина qӧмандарие дьбу. Дәрьәqа wида легенд ьатьнә сewьрандьне, у Мышир бь ә’фатиа хwә бона гышта бьбу мәсәла ч’ә’владайине.

Әw мәхбәре Р’әwанейи “Ер’аблур”-еда ь’әдкьрийә, ль к’ӧ бәри wи се әwләде щьмә’та мәйә дьн- Исойе Надьр, Т’емуре Әфәнди у Гогойе Уньс ь’әдкьрибун.

Хәвәре чәтьн

1.Щӧлә’т- хӧрт, бетьрс
2.Легенд- гьли-готьне лайиqи мерхаса
3.Ә’фат- мерхас, бетьрс
4.Мәхбәр- мәзәл

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн
2.Мышире Хwәдо к’ибу?
3.Әw чьма бу мерхасе эздиайи мьләтие?
4.Әw ль к’ӧ ь’әдкьрийә?
5.Нас йан мәрве wә ьәбунә, wәки т’әв шәр’е Qәрәбаг’е бунә?

ЩАСМЕ ЩӘЛИЛ

(1908- 1998)

БӘРХВАНЕ МӘ

Бәрбанге- зу, тә’рибара сьве,
Р’о ӈеди-ӈеди, кӧ бьльнд дьвә,
Бәрхване мәйи ч’ук нава гӧндә,
Әw иди зува хәwе р’абуйә.

Надьр qәмәрә, ч’ә’в-бьру р’әшә,
Шьвьк дестданә, нав гӧнд дьмәшә,
У сәе wи жи р’әх wида дьчә,
Сәе wии ӈ’әмьси гӧрехә.

Wәхта әw бәрхе гӧндйа т’оп дькә,
Дькә фитәфит, дьк’әвә пешйе,
Бәрха дажо, әw ӈәвраз дьвә,
Дажо щие ч’ерә- бәрбь синге ч’ьйе.

Кӧ р’о дадгәр’ә у дьвә нивро,
Ль Әләгәзе бәрх xwәш дьч’ерьн,
Ӈе нан нәxwәрийә Надре мә иро,
Бир тинә у әw wa дьфькьрә.

Бир тинә, кӧ баве жер’a wa гот:
- Ль синге ч’йе т’ьме бехофвә,
Ле нәӈелә тӧ, wәки сәе тә
Жь щоле бәрха ӈьнки дурк’әвә.

Нан кӧ дӧхи, бьдә сәе xwә жи,
Әw т’ьме амьнә, тәр’a ӈәвалә,
Гӧр, кӧ незики щоле тә нәен,
Әw cawa wийә, кӧ сәр wанайә.

Кӧ бей гӧнд т’ьм сәрфьнйази,
У щоле тә жи т’ьм безьйанвә,
Шьване си сала жи we р’авә,
Шабуна we р’амусә ә’нйа тә.

Хәвәре чәтьн

1. **Тә’рибар-** чахе сьвә ьыла ье т’ам р’оннәбуйә
2. **Qәмәр-** нә р’әнге сьпи
3. **Ь’әмьс-** ьәр т’әне сә-куч’ьке р’әнге р’әшр’а дьвежьн
4. **Гӧрех-** сәйе гӧра дьхәньqинә, дьр’
5. **Бехоф-** бетьрс
6. **Щоле бәрха-** кәрие бәрха, бьр’а бәрха
7. **Амьн-** ит’бар
8. **Caw-** тьрс
9. **Сәрфьнйаз-** р’успи
10. **Р’амусандьн**- пач’кьрьн

Пьрс у пешданин

1. Шьере әзбәркьн у бежьн
2. Дәрәьәqа бәрхванда чь те готьн?
3. Наве бәрхван чь бу?
4. Баве чь готьбу кӧр’е xwәйи бәрхван?

ГӦЛСЬНА БЬЧ’УК

Гӧлсьнә ье бьч’ук бу,
Ь’әйшт сале we т’өнәбу,
Р’оке жер’а гот баве:
- Дьчьм шәьәр ве гаве,
Тӧ дьхwәзи мьнр’а беи?
Гӧлсьн шабу, р’әqьси,
К’ән ль р’уе we тәйиси.
- Баво, те мьн бьви?
Бәрбь дери әw р’әви,
We дитьн Бәсе у Ә’ли
Р’уньштьнә бәр щәwьке,
К’ах-кодька чедькьн,
Дәсте назьк жи- ь’әр’и.
Гӧлсьн бәзи, чу щәм wан,
Го: “Qә заньн we чьвә?
Ве ь’әвтеда баве мьн
We мьн бәрбь шәьәр бьвә”.

Бәсе, Ә’ли р’уньшти,
Р’абун, шабун, ле ньһер’ин,
Готьн: “Гölсьн, тö дьчи,
Мәр’а жи тышта бини”
- На, нькарьм, нькарьм,
Нькарьм wәр’а биньм,
Чьмки бона xwә әзе
Тышта зә’ф бьстиньм.
Дит, кö һәвал хәйидин,
Го: - Чьма һун дьхәйдьн?
Һун qә бәр xwә нәк’әвьн,
Дә, әзе wәр’а жи биньм.
Дö-се р’о, кö дәрбазбун,
Гölсьн баве xwәр’а чу,
Чу, әwе дит шәһәр,
Мале бьльнд, к’уче бәр.
We дьнер’и п’әнщәра,
Хәмьл у нәхше диwара,
Щьмә’та, кö дьк’ышйа,
Wан у к’ьнща, р’ьһ’ала.
Гölсьн wьра һ’әйри ма,
Һәр тышти дьма тьма,
Р’әх coqaqa гöле тәwн,
Шәһәр Гölсьне бу хәwн.
Эп’ещә пелистьнок
Баве we жер’а к’ьр’ин,
Се р’ожа әw wьра ман,
Р’ожа чара вәгәр’йан.
Wәхта Гölсьн гьһиштә мал,
Зар’а кьрә шар’ә-wар’.
Һатьн, к’омбун дора we,
Пьрс у пьрсйар кьрьн же.
We чу хörще дәрани
Пелистьноке тәwн-тәwни,
Һ’ьрч’, пьльнг у к’уси,

Ч’ə’ве wан дьтəиси.
Йəк-йəк нишани wан да,
Диса хӧрщеда щида,
Го: “Əвана е мьньн,
Дəсте wə- ленəк’əвьн…”.
Зар’о т’əв же хəйидин
У ьындавда əw р’абун,
Р’абун чунə бəр дери,
Гӧлсьн wьра р’уныштн,
Гӧлсьне хӧрщ ьылани,
Пелисток же дəрани,
Хаст ьолмачке əw чекə,
Дор хwə нььер’и к’əс т’ӧнə.
Дӧшӧрмишбу, фькьри,
Ь’ольк ьəйə чекьри,
Мьн, Бəсе у Ə’ли
Мə чекьрийə т’əвайи.
Р’абу р’əви бəр дери,
Гази зар’а кьр, ани,
Wанр’а ширьн хəвəрда,
Ьəр йəки wан п’ешк’еш да.

Хəвəре чəтьн

1.Тəйиси- бьрьqи
2.Щəwьк- щəwа ч’ук, мəсил
3.К’ах-кодьк- дəрдане, wəки ь’ər’ие тенə чекьрьн
3.Р’ьь’ал- к’ьнщ
4.Ь’əйри ма- мəт’əлмайи ма
5.Coqaq- к’учə
6.Тəwн- р’əнг
7.Пелистнок- титьк
8.Шар’ə-wар’- qар’ə-qар’
9.Хӧрщ- т’орпе пе р’ис чекьри
10.Тəwн-тəwни- р’əнг-

р’әнги
11.Т’әв- т’әмам
12.Ььндавда- вьра- р’абун
13.Ь’олмачк- листька зар’а
14.Ь’ольк- мала ч’ук, wәки зар’ бона листьне чедькьн

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Баве р’оке чь готә Гölсьне?
3.Гölсьне чь готә Бәсе у Ә’ли?
4.Бәсе у Ә’ли ьж Гölсьне чь хwәстьн?
5.Гölсьне шәьәрда чь дит?
6.Чахе Гölсьн шәьәр вәгәр’йа, чь бу?

ЛУРИ

Лури, лури, кör’е дәлал,
Ч’ә’ве тә р’әш, бьру qәйт’ан,
Кö дьнер’ьм диндара тә,
Т’ьжәдьвә дьле мьн ша,
Р’азе ширьн, р’азе р’әь’әт,
Лури, лури, кör’е дәлал.

Дәлале мьн, зу мәзьнвә,
Пьшт у мьлвә баве хwәр’а,
Зу мәзьнвә, мерхас бьвә,
Wәлате мәйи т’әзә хwәйкә
Р’азе ширьн, р’азе р’әь’әт,
Лури, лури, кör’е дәлал.

Эвар ва ьат, тәйр-ту р’азан,
Р’азан хәзал т’әв каре хwә,
Стәйрк дәрк’әтьн, бу ьивәр’он,
Ч’ьйа у бани хwәш р’азанә,
Р’азе ширьн, р’азе р’әь’әт,
Лури, лури, кör’е дәлал.

Хәвәре чәтьн

1.**Диндар-** вьра- сьфәт

2.**Ћивәр'он-** чахе шәва бь ћиве р'онкаийә

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн

2.К'и сәр көр'е хwә лури дьвежә у чь дьвежә?

Тыштәки мьн ћәйә тыштанок

ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ
(1932-2007)

Сесьд у шестшәш
р'әшелә,
Донздә га, дө ч'еләк,
Нивийә- р'әш,
нивийә- бәләк
Әw чьйә?
(Сал, донздә мәћ у р'оже сале)

Тыштәки мьн ћәйә-
Сәре дьне,
Бьне дьне,
Дө п'артосе т'әк у т'әне.
Әw чьйә? **(Ћив у р'ож)**

ЩӘЛИЛЕ ЩӘЛИЛ
(1936)

Әw к'ийә?
Кө мәће щарәке пирдьвә,
Дьмьрә у диса- дьзе.
(Ћив)

Кәри к'әтә сәр ьстьр'.
Әw чьйә?
(Ћива ниви)

Мьн тыштәк дити:
Навда дö р’әнг ав дышмьти.
Әw чьйә?
(Ћек)

Тыштәки мьн ћәйә:
Дизәк т’ьжи дә’нуйә,
Дьвьм сәре ч’ийаки-
Гьлор дькьм- львәк ле нар’ьжә.
Әw чьйә?
(Ћ’ьнар)

Тыштәки мьн ћәйә- тыштанок:
Әз аве дьдьмә голькe,
Гольк аве нахwә, кап аве дьхwә.
Әw чьйә?
(Зәвәш)

Лəзə, бəзə,
Wəки фəсал ћəвə-
Мəрийа we вəгəвьзə.
Əw чьйə?
(Ба)

Тыштəки мьн ћəйə:
Ашə, машə,
Чар фəр’ашə,
Дöдö- пешə,
Дöдö- пашə.
Əw чьйə?
(Ч’елəк у льнге we)

Ћур, ћур бари,
Ћəй, ћəй бари,
Дəшт у бани,
Ћəрчар али,

Гърт у дани.
Әw чьйә?
(Бәрф)

Тыштәки мьн ћәйә:
Чар- сәр бә’ре,
Бә’р- сәр чоке,
Чок- сәр ә’рде.
Әw чьйә?
(Гөћане ч’еләке, дошандьна шир)

П’ьшо, п’ьшо, нергьзо,
Чу бәр ава дәнгьзо,
Нә гөр дьхөә, нә- дьзо.
Әw чьйә?
(П’ьшик)

Сьвә- чар льнгә,
Нивро- дө льнгә,
Эваре- се льнгә.
Әw чьйә?
(Мәри)

Шьва тәр’,
Гьловәр’.
Әw чьйә?
(Мә’р)

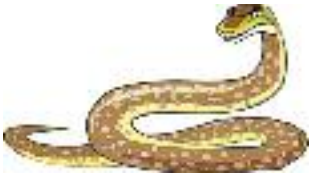

Гомәкә мьн ћәйә-
Сәд ћ’әзар пәзи дькме- теда щидьвә,
Ле қәвр’ә гиһа дькьме, начә.
Әw чьйә?
(Муристан)

Тыштәки мьн ћәйә:

Р’оже- дьхәмьлә,
Шәве- дьтәмьрә.
Әw чьйә?
(Ьстер’)

Шәве- датен,
Р’ойе- ьльтен.
Әw чьйә?
(Щи-ньвин)

Р’о бәтьли,
Шәв хәмьли.
Әw чьйә?
(Ч’ьра)

Гаки мьни сор ьәйә,
Ь’әфт ч’әрме wи ьәнә.
Әw чьйә?
(Пиваз)

Ьәр-ьәр диwар,
Мәрмәр, диwар,
Ьәр одәке- йәкә к’öбар.
Әw чьйә?
(Лэмп’)

Вьра- хышт,
Wьра- хышт,
Чу дәра ьан, көле леда, көшт.
Әw чьйә?
(Гези)

Муйе сәре дарейә.
Әw чьйә?
(Кон)

Ви али- ь’әсьн,
Wи али- ь’әсьн,
Орт’еда- мирәки мәзьн.
Әw чьйә?
(Бәрош у шир)

Тыштәки мьн ьәйә:
Сәр- дәзи,
Сту- дәзи,
Стунева бәзи,
Кьрә гази,
Го: “Шьвано, гör ьат пәзи”.
Әw чьйә?
(Әләк)

Сьндьрук сәр сьндьруке,
К’ьлит, мьфтә- дәсте буке.
Әw чьйә?
(Дәстар’)

Бьн- дар,
Сәр- дар.
Әw чьйә?
(Т’әши)

К’ьлит- жь дер,
Мьфтә- жь аве,
Неч’ир ч’у, неч’ирван ма наве.
Әw чьйә?
(Аш)

Дәста- дьр’әшиньм,
Ч’ә’ва- дьдьмә ьәв.
Әw чьйә?
(Ньвисар у хwәндьн)

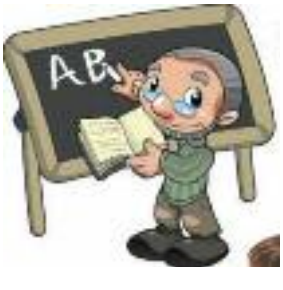

Хәвәре чәтьн

1.**Р’әшелә-** щур’әки тәйрәдайә, wәки пайизе дьчә бәр’ие
2.**П’артос-** вьра- лод
3.**Диз-** дәрданә, wәки ь’әр’ие те чекьрьне
4.**Дә’ну-** щур’әки хwәрьнейә, гәньме к’әланди
5.**Вәгәвьзә-** п’ьрти-п’ьртикә
6.**Маш-** вьра- ьәq
7.**Фәр’аш-** вьра- кәвьр
8.**Нергъзо-** дьвежнә п’ышика
9.**Дәнгъзо-** дәнгьз- бә’р, ьәбук
10.**Тәр’-** вьра- ч’ьqле шин
11.**Qәвр’ә гиьа-** дәстә гиьа
12.**Дьтәмьрә-** ведсә
13.**Датен-** пәйадьвьн
14.**Ььлтен-** тенә ььлдане, бьльнддьвьн
15.**Кӧл-** вьра- нәхwәши
16.**Дәзи-** вьра- т’ел
17.**Сьндьрук-** вьра- qӧт’и

Пьрс у пешданин

1.Qә ьун тедәрхьстьнока заньн, к’ижан вьра т’ьнәнә?
2.Тедәрхьстьнока ьиньвьн у бежьн
3.Ван тедәрхьстьнока малда бежнә нәфәре мале

ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ

МЬРИШКЕ ФӘ’МКЬР

Р’ожәкә Хwәде,
Ч’ьвика дәште,
Баске хwә вәгьрт,
Сәр к’өләкәке.
Ч’ьвика дәште,
Кө навә ләпәке,
Кьрә qар’ә-qар’
Сәр мьришкәке:
-Wәй, ла, п’ör’кör’е,
Мал ле wеране,
Дәрде хушк-бьре
Шинеда дие.
Тә чаwа дьлкьр,
Жь бәр мьн р’әванд,
Кьрә чәнәке
Щәье нав хwалийе?
Готьн жи ә’йбә,
Мьришке, шәрмә,
Жь р’әфе тәйра
Хwә шунда мәгрә.
Кал-бава дьго,
Wәки wәхтәке,
Мьришке дьне
Дьфьр’ин т’ьме.
Ща бьньһер’, бьньһер’,
П’әр’ у баске хwә,
Ә’йба мьришка
Вәшерә бәнда.
Мьришка мале
Кьрә кьр’тә-кьр’т,
У бь заре хwә
Wа готе әwе:
- Ч’ьвика дәште,
Жь нав гәмаре,
Тә гава һане
Сәре хwә һьлда.
Бежә, чь фәйдә,
Wәки дьфьр’и
У чаwа т’ьме
Нава гәмаре
Фьтьла дьди?
Дә зу бьщә’мә,
Һәр’ә жь вьра,
П’ьһ’инәкә мьн
We т’ера тәвә.
-Әһ, хушка бефә’м,-
Ч’ьвике готе,-
Әз бой к’ара тә
Ван гьлийа дьвем.
Бьньһер’ә, хwайе тә
К’аре хwә дитийә,
Әwе ньһа бе,

Стуе тәйи дьреж
Вьр ьылqәтинә.
Ьәгәр аqьли
Р’авә, нәсәкьнә,
Ь’әзари чапкә,
Р’йа хwә бьвинә.
Wа гот, ч’ьвике,
Баске хwә ьылда
Ль сәр к’өләке
Фьтьләк леда
Сaw к’әтә мьришке,
Р’ыщаф к’әт чока,
Хаи wа те,
Гöне wи нае,
Бона к’ерәке-
Сәре мьришке
Мина т’еләке.
Дьл т’ә’мулнәкьр,
Дььа т’авнәкьр,
Мьришке ьылда
П’айе ч’ьвике да.
Баске хwә вәкьр,
Ле ьылч’о нәкьр…
Мьришке шәрмкьр,
Дор-бәр нььер’и,
Го,- wәләь, шәрмә,
Фьр’ин жи ә’йбә,
Фьр’ина мьн жи
Ь’әйани ьәйә,
Бал кадинейә.

Хәвәре чәтьн

1.К’өләк- п’әнщәра сәр бане ханийа, wәки же ду у ь’өлм дәртен, у ьәwа мале хwәшдьвә
2.Wеран- хьрав
3.Дьлкьр- хwәст
4.Ә’йб- вьра- шәрм
5.Р’әф- к’оме тәйр-туйар’а дьвежьн р’әф
6.Шунда- пашда
7.Ә’йб- вьра- кемаси, qöсур
8.Фәйдә- к’ар
9. Фьтьл- зьвьр’

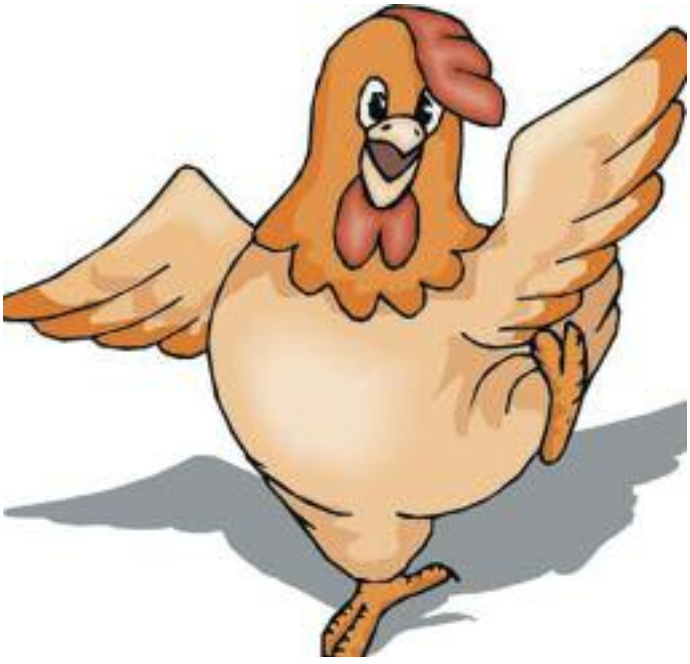

10.Р’ьщаф- ләрз
11.Т’ә’мулнәкьр- т’авнәкьр
12.Ьылч’о- фьр’ин, бьльндбун
13.Кадин- щие кайе
14.Ь’әйани- ь’этани

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Нета шьре дәрьәqа чьдайә?

ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ

Ле кәвьр?

Р’оке бу гӧр’ин, гӧмин у гӧжин,
Ә’wре р’әш, тә’ри ьатьн у мәшин,
Баран ә’змана бари бь ә’лба,
Зозан бәр зозан да бәр п’ие хwә.

Лейикә öса р’абу у к’ьшийа,
Кӧ Хwәде жорда ә’щевмайи ма,
Аве да бәр хwә дар у дарьстан,
Чу, ь’әйло, гььишт қум у қумьстан.

Дьнийа ләрьзи бәр п’еле аве,
Тәйр-ту сәқьр’ин бәр ве ә’щеве,
П’әләки хwәлийе, әwи тәмьри,
Р’уньшт у гьрийа ь’але кәвьри.

Го: “Хwәйе мьно, кәвьре бәр’ийе,
Бньььер’, лейи ьат- т’әв қьрш у ь’әр’ийе,
We мьн дәрбазвә , ьәр’ә ве щаре,
Ле we чawавә ь’але тә щарие?”

Хәвәре п’әл ье дәве wеда,
П’еләкә аве қә чawa леда…
У п’әле хwәлийе ь’әлийа аведа.
Ле кәвьр? Кәвьр ма щие хwәда.

Хәвәре чәтьн

1.Мәшин- мәшйан, дәрбазбун
2.Ә’лб- дәрдане дарин бу, минани ведра
3.Дарьстан- мешә
4.Сәқьр’ин-кәр’-лалбун
5.Тәмьри- весйайи, вьра- ь’алк’әти
6.Бәр’и- қумьстан, чол
7.Щари- бәрдәсти, йа қьсми жьн

Пърс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Фькьра шьере к'ижанә?
3.Ахьриа кевьр у п'әл бу чь?

СУТОЙЕ ЩЬНДИ

Ә'МЬР- БОНА Ә'МЬР

(1938-2006)

Йәке мәһа гöланейә сала 1966-а бу. Әзи хwәнд-к'аре института Ереванейә курса дöда бум. Чәнд мәһ бун, кö мьн дайка хwә нәдитьбу. Мьн гәлә бира we кьрьбу у әз чәнд р'ожа чубум гöнд, Әләгәзе, щәм дайка хwә. Мә эваре һ'әта дәрәнг шәвберйа хwә кьр, ле дйа мьн һәла һе диндара мьн т'ер нәдьбу.

Әзи иди wәстйаи бум, у ч'ә'ве мьн дьчунә сәр һәв...

Баһар бу. Баһарәкә гöндә хwәш. Гöнд нава шинкайеда öнда бьбу. Һәwa т'әмьз бу, у әз к'әтьбумә нава хәwa ширьн.

Пешйа от'аха мә лawька р'ьнд чекьрьбун: гьшк кьрьбун баг' у баг'чә, кölилк р'әшандьбун, картол чандьбун. Сьпьндар шин бьбун, кölилка бьшкок дабун у бәрә-бәрә вәдьбун. П'әр'е картола эп'ещә бьльнд бьбун, у wан гьшка т'әвайи бинәкә хwәш дорбәр бәла кьрьбун.

Qә ньзаньм иди чьqа р'азайи бум, wәхта ньшкева бәр хәwеда, дәнге тәйрәдәкә дьлшәwьти зиз к'әтә гöһе мьн. Әw дәнг öса дьлшәwат бу, мәрьва т'ьре әwләда дәсте де дьгрьн, гази к'омәкдарйе дькьн.

Мьн ч'ә'ве хwә вәкьр, банзда сәр хwә, сәрмьләк авитә сәр мьле хwә у дәрк'әтьм дәре мале.

Тә'в эп'ещә бьльнд бьбу, у һ'әму тьшт р'ьнд дьһатә к'ьвше. У we дәме чь бьвиньм? Ә'щевәкә нәдити. Р'әшеләк сәр п'әр'е картола у кölилка дь-фьр'йа. Әw щарна ньмьз дьбу, щарна жи- ньшкева qölози жоре дьбу.

Qижә-qиж, qужә-qужа we бу, к'омәкдари дьхwәст. У ньшкева нонани бьрускәке жорда һатә харе у we дәме мьн бәрбь бостан ләзанд. У чь? Мьн хwәха ч'ә'ве хwә бawәр нәкьр. Әз дурва щида сәкьним у мьн дина хwә

дьдае. Бәр ч'э'ве мьн п'ьшикәкә дьзә мәзьн бу, кӧ щущукәкә р'әшеле девда зур бубу мьн дьнһер'и.

Әз пер'а-пер'а сәр хwәда һатьм, мьн да пәй we у кьрә гази:
П'ьшт, һа п'ьшт.

Э, к'ер'а дьвежи? Анщахи парики зәхм к'әтйә дев. Мьн ләзанд. Ләзанд, у бәр мьн дьнйакә дьне һатә вәкьрьне.

Бәр ньге мьн се мәйт' к'әтьбун. Әw щущука р'әшела бу дәв п'ьшикеда, п'ьшика дьз у дайка щущуке- дайка әwләдһ'ьзә дьлшәwат, кӧ нӧкӧле we сәре п'ьшикеда р'уньштьбу.

We дәме ч'э'ве мьн т'ьжи һесьр бьбун. Т'ьжи һесьр, чьмки we дәме мьн нькарбу али де у әwләд бькьра.

Де у әwләд. Т'ӧ тышт дьнйаеда wанр'а нае гӧһер'андьне.

Де э'мре хwә да бона әwләд. Р'аст һатйә готьне: "Әмьр- бона э'мьр"

Хәвәре чәтьн

1.Шәвбери- дәрбазкьрьна wә'дәшәв
2.Диндар- вьра- ле, же
3.Сьпьндар- дарә, дара бьльндә бе бәрә
4.Сәрмьл- щур'әки к'ьнщайә
5.Р'әшелә- тәйрәдәкә, wәки бьһаре ьж бәр'ие те у пайизе пашда дьчә
6.Нонани- минани
7.Сәр хwәда һатьм- вьра- һ'ьше мьн һатә сәре мьн
8.Зәхм- вьра- пә'рики р'ьнд
9.Ньг- льнг

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе һинвьн у гьликьн
2.Wә р'әшелә дитьнә?
3.Һун тәйр-туйа һ'ьздькьн?

ЩӘМИЛА ЩӘЛИЛ

(1940)

ШАЛЬК ШИНОКЕ

Тай, найньм, най, найньм, шальк шиноке,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, хорт хапиноке.

Шалька шинә, ло, надмә бәр хwә,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, хорт хапиноке.

Шала р'әш һ'амуди надьм сәре хwә,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, шальк шиноке.

Чумә нав мала, ло, qощә Qәзәрә,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, хорт хапиноке.

Чумә нав шена, ло, qощә Qәзәрә,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, шальк шиноке.

Пыштәк к'ьр'ибу, ло, пыштәк к'ьр'ибу,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, хорт хапиноке.

Пыштәк к'ьр'ибу, ло, пыштәк к'ьр'ибу,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, шальк шиноке.

Чумә нав мала, ло, qощә Мелик'ә,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, хорт хапиноке.

Чумә нав мала, ло, qощә Мелик'ә,
Тайньм, найньм, найньм, найньм, шальк шиноке.

Хәвәре чәтьн

1.Шалькшиноке- гьли бона кәч'а бь шалка шинә
2.Хапикок- гьли бь лаqьрди дәрһәqа qизькеда те готьне
3.Һ'амуди-щур'әки п'арч'әйә
4.Qощә (хощә)-дәрсдар, хwәнди
5.Qәзәр- наве әрмәнийи мерайә- Г'азар
6.Шен- вьра- мал
7.Пышт- эп'ещә фьрә- р'ис дьһатә чекьрьне, дьданә пышта хwә

Пырс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе әзбәркьн у бежьн
2.К’ьлам дәрһәqa чьдайә?

EZDIKI.COM

ГӘЛИНГИ ДАРӘ

Гәлинги дарә, ле, бь Мәйрәме, Мәйрәме,
Чолинги дарә, бь нишана мьн щәме.

Гөр тейә харә, ле, бь Мәйрәме, Мәйрәме,
Гөр тейә харә, бь нишана мьн щәме.

Шива гөр карә, ле, бь Мәйрәме, Мәйрәме,
Тә’штйа гөр карә, бь нишана мьн щәме.

Гәлинги мәрхә, ле, бь Мәйрәме, Мәйрәме,
Чолинги мәрхә, бь нишана мьн щәме.

Гөр тейә чәрхә, ле, бь Мәйрәме, Мәйрәме,
Гөр тейә чәрхә, бь нишана мьн щәме.

Гәлинги бийә, ле, бь Мәйрәме, Мәйрәме,
Чолинги бийә, бь нишана мьн щәме.

Хәвәре чәтьн

1.**Гәлинг-** гәли
2.**Чол-** щие бе ьешнайи, ль к’ӧ мәрьв нажин
3.**Мәрх-** дарәкә бе бәрә
4.**Чәрх-** вьра- ләз-бәз
5.**Би-** дарәкә бе бәрә
6.**Чолинг-** чол

Пьрс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе әзбәркьн у бежьн

2.К’ьлам дәрһәqa чьдайә?

ДОЛАВЕ

Wәр, долаве, долаве,
Wәр, долаве, долаве,
Wәр, долаве, долаве,
Бу шьнгинйа долаве.

Долава мьн жь дара даре,
Wәр, долаве, долаве,
Долава мьн жь дара даре,
Бу шьнгинйа долаве.

Ле дьр’есьм п’ьрч’а каре,
Wәр, долаве, долаве,
Ле дьр’есьм п’ьрч’а каре,
Бу шьнгинйа долаве.

Долава мьн жь дара мәрхе,
Wәр, долаве, долаве,
Долав да дәсте Зәлхе,
Бу шьнгинйа долаве.

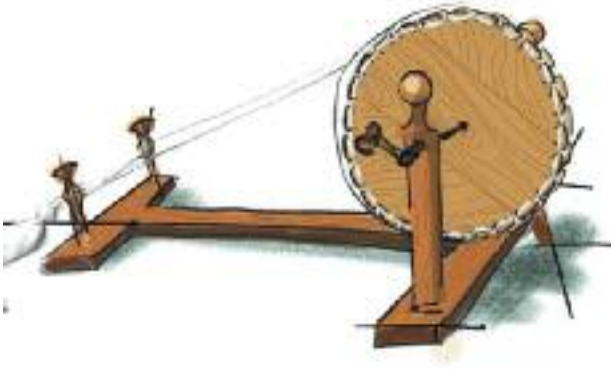

Ле дьр’есьм шлйа бәрхе,
Wәр, долаве, долаве,
Ле дьр’есьм шлйа бәрхе,
Бу шьнгинйа долаве.

Долава мьн жь дара бийе,
Wәр, долаве, долаве,
Ле дьр’есьм ьрийа мийе,
Бу шьнгинйа долаве.

Хәвәре чәтьн

1.Долав- дәзгәки бь чәрхейә, бь к’ижане ьри дьр’ьстьн
2.Шьнгин- вьра- дәнге хәвата долаве
3.Зәлхе- Зәлихә (наве qизайә)
4.Шли- вьра-ьри

Пьрс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе әзбәркьн у бежьн
2.К’ьлам дәрьәqа чьдайә?

К’ЬШ, К’ЬШ, МЬРИШКЕ

К’ьш, к’ьш, к’ьш, к’ьш, мьришке,
Wәй, сәре мьн дэшә,
Мьришка р’әшбәләке,
Wәй, дьле мьн дэшә,
Wәй, сәре мьн дэшә.

Мьришке we сәр кае,
Wәй, сәре мьн дэшә,
К’ьш, к’ьш, к’ьш, к’ьш, мьришке,
Wәй, дьле мьн дэшә,
Wәй, сәре мьн дэшә.

Мьришка мьн дә’н дайе,
Wәй, сәре мьн дэшә,
К’ьш, к’ьш, к’ьш, к’ьш, мьришке
Wәй, дьле мьн дэшә,
Wәй, сәре мьн дэшә.

К’ома зар’а бәрдайе,
Wәй, сәре мьн дэшә,

К’ыш, к’ыш, к’ыш, к’ыш, мьришке
Wәй, дьле мьн дэшә,
Wәй, сәре мьн дэшә.

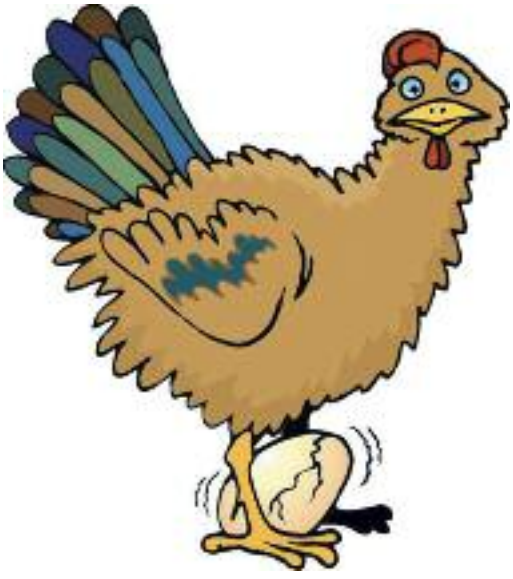

Ьека мьришке навдайе,
Wәй, сәре мьн дэшә,
К’ыш, к’ыш, к’ыш, к’ыш, мьришке
Wәй, дьле мьн дэшә,
Wәй, сәре мьн дэшә.

Мьришка мәйә р’әшә,
Wәй, дьле мьн дэшә,
К’ыш, к’ыш, к’ыш, к’ыш, мьришке
Wәй, дьле мьн дэшә,
Wәй, сәре мьн дэшә.

Мәйдане ьур дьмәшә,
Wәй, сәре мьн дэшә,
Мәйдане ьур дьмәшә,
Wәй, дьле мьн дэшә,
Wәй, сәре мьн дэшә.

Хәвәре чәтьн

1.**Дә’н-** вьра- qут
2.**Бәрдайе-** бәри дане
3.**Навдайе-** т’әв кьр
4.**Дьмәшә-** нәрм дьчә, дьгәр’ә

Пьрс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе әзбәркьн у бежьн
2.К’ьлам дәрьәqа чьдайә?

EZDIKI.COM

К’ӘЧӘЛО

Ли, ли, ли, ли, к’әчәло,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло, ћа,
Бәране кәли зәро.

Дайе, бьра к’әчәл бә,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло,
Баво, бьра к’әчәлвә, ћа,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәлвә.

Т’әк жь мьр’а к’очәрвә,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло.
К’әчәл тейә жь бәр аве, ћа,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло.

Сәри бышун бь арава,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло.
Мьн дәрде wи дайә наве, ћа,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло.

К’әчәл тейә жь Ћарсуне,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло.
Хwә да бәр сйа т’ьтуне, ћа,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло.

Әриша меше хwә да шуне,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло,
Бәране кәли зәро,
Ли, ли, ли, ли, к’әчәло.

Хәвәре чәтьн

1.К’әчәло- гьли дәрћәqа хорте к’әчәлдайә
2.Арав- ава пәй шуштьна к’ьнщар’а
3.Ћарсун- наве гöндә
4.Т’ьт’ун- ьешнаийә, бь к’ижане щьг’аре чедькьн

5.Эриш- эриш, ъ'ыщумкьрьн
6.Шун- вьра- хwә пашда гьрт

Пьрс у пешданин

1.Тек'ста к'ъламе әзбәркьн у бежьн
2.К'ълам дәрьәqа чьдайә?

ХОЗАНДАГ'Е

Wәрә, wай, Хозане, ле, ле, ле, ле,
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, ле, wай, Хозане,
Wәрә, wай, wеране, ле, ле, ле, ле,
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, ле, wай, wеране,
Дә чьма алик дәштә, йәк- зозанә?
Дьле мьн йо, йо, дьле мьн, йо, йо,
Ах, дьле мьн, йо, йо, дьле мьн.

Wәрә, wай, Хозане, ле, ле, ле, ле,
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, ле, wан фьрика,
Wәрә, wай, wеране, ле, ле, ле, ле,
Р'оже хәwа мә найе дәсте гәрме- гәрмьстане,
Шәве хәwа мә найе дәсте ван wawика,
Дьле мьн, йо, йо, дьле мьн, йо, йо,
Дьле мьн, йо, йо, сәбра мьн нае.

Р'оже хәwа мә найе дәсте гәрме-гәрмьстане,
Шәве хәwа мә найе дәсте ван wawика,
Бьр'әк сйаре мала баве мьн жела тейә,
Навда нинә Qәймәсе эзди-
Сйаре Сәнәме, хwәйе гөрзе бәр щеника,
Дьле мьн, йо, йо, дьле мьн, йо, йо,
Дьле мьн, йо, йо, сәбра мьн нае.

Wәрә, wайе, Хозане, ле, ле, ле, ле,
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, ле, wай, Хозане,

Wәй, Хозане, we бь дарә, we бь дарә,
Дә чьма дәрмане Qәймәсе эзди,
Буйә т’асәк ава каниайә сарә?
Дьле мьн, йо, йо, дьле мьн, йо, йо,
Дьле мьн, йо, йо, сәбра мьн нае.

Wай, Хозане, щики т’ьлә,
Аве ч’әма у канйа тенә хӧлә-хӧлә,
Бьр’ә сйаре мала баве мьн жела тенә,
Навда нинә Qәймәсе эзди,
Сйаре ь’әспе qӧлә, сйаре ь’әспе qӧлә,
Дьле мьн, йо, йо, дьле мьн, йо, йо,
Дьле мьн, йо, йо, сәбра мьн нае.

Wәрә, wай, Хозане, ль мә йан да,
Wай, wеране, ль мә йан да,
Ьәргә тӧ пьрса Qәймәсе эзди ль мьн дьки,
Әwи сәр мьле мьн ә’вдале,
Бәр дара зәйт’уни р’öь’ у щан да,
Дьле мьн, йо, йо, дьле мьн, йо, йо,
Дьле мьн, йо, йо, сәбра мьн нае.

Хәвәре чәтьн

1.Хозандаг’- наве ч’иакийә
2.Wеран- хьравә, вьра- бона ньфьр’кьрьне те готьн
3.Фьрик- сьмьле геньмә нәгььишти, к’иажана сәр эгьр бона хwәрьне дьпежьн (дьфьркиньн), дәсти сьмьл
4.Гәрмьстан- щие зә’ф гәрм
5.Wawик (wә’wик)- щур’әки р’ә’wьрайә, wәки шәва минани зар’а “дьгрин” (дькнә зукин)
6.Qәймәсе эзди- мерәки эздийи нав у нишан, дәрьәqа к’ижанида к’ьламада те стьране
7.Сәнәм- наве ь’әспейә
8.Гӧрзе бәр щеника- бь qьраре, п’ор’-гӧлие мере эздиа ьәбун, гьли дәрьәqа we йәкедайә, wәки әw гӧли бәр щеникабун

9.Щики т’ылэ- вьра- щики кэр’-лалэ
10.Ӏ’эспе qӧлэ- ӏ’эспе зэ’ф лэз дьбэзэ
11.Йан да- ль алики, мэ wедатьр
12.Дара зэйт’уни- дара зэйт’уне
13.Р’ӧӏ’ у щан да- мьр

Пьрс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе эзбэркьн у бежьн
2.К’ьлам дэрӏэqа чьдайэ?

Э’ГИТЕ ШЭМСИ

(1933-2002)

ДАРА МЬРАЗА

Сьве дэ’watэ ви гӧнд, к’ьр’и,
Бьразэ’ва чунэ даре,
Гэрэк эw дар нэйе бьр’ин…
Пе бьр’эке нэе xwape.

Ч’ьqьле даре бь сев, ӏ’ьнар
Дьхэмлиньн т’эв qизе кэз,
Бь мэwижва эw дьвэ бар,
Ле wэр дькьн шэ’рэк гэвэз,

Ӏэр мэwижэк- дэвширнайийэ,
Mew: эwлэде бук у зэ’ве,
Сэр даре жи- к’эн у шайэ,
Wэр, эм xwэйкьн ве дэбе.

Кӧ сйар сйарвьн ӏ’эспэзэра,
Р’авнэ р’ьк’еф у xwэш щьрид,
Кэч’ гьредьн зивк’эмбэра,
Говэнд пэй ӏэв бьвэ шьрит.

Сэр ӏэр бани бьмьлмьлэ
Шэ’да тэр’э бук у зэ’ва…

Бәр ћәр дәри бьхәмьлә.
Хер бе, хер бе әw сәр ч’ә’ва.

Дә’wатада к’аса бь дьл,
Ль бьн к’ефа гәш тутуке,
Әшqа дара мьраза, гӧл,
Вәхӧн салг’йа зә’ва, буке.
1985

Хәвәре чәтьн

1.К’ьр’- щие бь кәвьр, бе шинкайи
2.Кәз- кәзи, qиза азәп
3.Мәwиж- к’ьшмиш
4.Мew- мewa
5.Дәб- qьрар, ә’дәт
6.Р’ьк’еф у щьрид- ажотьна ћ’әспа, чахе ћәвр’а дьк’әвнә ләще
7.Ћ’әспәзәр- ћ’әспе ше (р’әнге qич’ьк)
8.Тутук- зӧр’нә

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир дара мьраза (дара зә’ве) чawa тинә бәр ч’ә’ва?

Р’ОЖ ЧУН

Гар’ане ньћа бе,
Эваре сьћалвә,
Жьне ч’еләка бьдошьн,
Сәйе р’ewийа лалвә,

Ће нәбуйә тә’рийа дәвкела,
Гӧнде ћеди хез-везвә,
Гәдәйе банздьнә шькәва бок’она,
Кәре бәрп’але р’езвә.

А wи чахи дйа мьн

We ӈ’әwша мә гезикә,
Wәки мә текә нав щийа,
Чьмк бәрбанга гӧнд незикә…

У әме нав щийе хwәда
Стәйре гәш бьжмьрьн,
К’а чьqас стәйрк р’ьжйан
Йан аqас мәри мьрьн…

У стйркәкә гәш дькьм дәстәк,
Кӧ ле ӈ’ьзкьм- ӈ’әта сьве,
Ле ньзам к’әнге дьр’ьжә әw,
Мьн хәweда хwәр’а дьвә…

Эварә ль гӧнде мәйи wәстйайи,
К’әләк’ут гышк дьк’әвә хәwне,
Ӈәр дайикьн- ӈ’ышйар р’адзен,
У ч’ә’ве wан стәйра сьве.

Бәрбанга, wәхта хәw дьбу бар,
Дайика р’адкьрьн әм тә’зи-р’ут,
Шә’ре, Бәще, Алмаст, Гӧӈаре
Әм дьбьрьн сьмьл-кьр’ут…

У мә тә’зи, п’ехас
Дьдан ду дьйе к’әсьри,
У әм бе әшq у бе ӈ’әwас
Дьк’әтьн зәвийе сьнщьри.

Зуда бьрьбун п’арт у п’артос,
Ле ье qәрәwьли хwәйбу,
У к’ижан к’ом зу хwан дькьр
Qәрәwьли п’е-п’е пәй бу…

Әм дьчун зәвикә дьн,
Диса бәрәвкьн сьмьле нан,

Вәнәгәр’ьн сале шер’-мьрьне,
Ћәр сьмьл бун ч’ар у гöман.
1979

Хәвәре чәтьн

1.Сьћал- р’әћ’әт, ћеса
2.Тә’рийа дәвкел- бәрәвар
3.Хез-везвә- кәр’-лалвә
4.Шькәв- дәрдана дарин, wәки нане пә’ти теда щиwардькьрьн
5.Стәйр- стәйрк
6.Дәстәк- бәрх йан пәза ћәq, йан- бона qöрбане
7.Сьмьл-кьр’ут- чахе дьчунә бәрәвкьрьна сьмьле майи
8.Ћ’әwас- вьра- әшq-ша
9.Сьнщьри- гәрмбуйи, сорбуйи
10.П’арт у п’артос- лод
11.К’әләк’ут- гöндәки нәћ’иа Тә’линебу, ль к’ö эзди дьман

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир эвар у шәва гöнд чawa тинә бәр ч’ә’ва?
3.Шайир сале шер’ чawa бир тинә?

ЋӘР’МӘ НАВ ГӘДА

Әз р’оке хwә дићарвьм-
Ћәр’мә нав ван гәда,
Т’әв wана к’әра сьйарвьм,
Бькьм к’еф-ћ’әда,
Wанр’а бьгрьм ч’ә’вгьртинок,
Wәк кöр’әки чәләнг у жир.
Чока бьдмә ль бәр чок,
Ћ’öлöкьм к’апе хwә ль мир,
Бәрх харвьн сәр п’ьрезе,
Ль сәр гәр’ у дьмдьма,
Диса к’аркьм “зезе”

Әм ћәв бьдьнә бәр к’өма.
Wәки ће лап бьвмә зар’,
Qөлоп’ани әз дадьм,
Кө йәк бькә qар’ә-qар’,
Мьле wи бьгрьм, бадьм.
Ахьриеда, ће паше
Ћәвал-ћәвал бьгрьн әм,
Әз т’ер бьгрьм гөлаше,
Нәкьм т’алаш, нәкьм хәм.
Мьн бьqәтьн бән у пышт,
Бьћ’әр’ышьн мьл у дәст.
Өндавә чарьх, гәлә тышт,
Харвьм сәр чол, ль сәр бәст,
У эваре беп’әргал
Әз, дьзива… бемә мал,
-К’ане бышкоке тәйә р’әш?
Дайик мьнхә т’әпәкә хwәш…
Ћәр’мә нав гәда,
Ах бьвьм хwәда…

1980

Хәвәре чәтьн

1.Гәдә- вьра- зар’
2.Диьарвьм- бемә к’ьвше
3.Ке’ф-ћ’әд- к’еф, лаqьрди
4.Ч’ә’вгьртинок- листька зар’айә, чахе йәк ч’ә’ве хwә дьгрә, е дьн хwә вәдшерьн. Е ч’ә’ве хwә гьрти пәй ћ’әсавкьрьнер’а гәрә е хwәвәшарти бьвинә
5.Чәләнг- чапьк, жир
6.Ћ’өлөкьм- бьбьрqиньм
7.Мир- вьра- щур’әки сәкьнандьна к’апе?
8.П’ьрез- “шьрита” ьж шинкайе ћунундийә qальн
9.Гәр’ у дьмдьм- мәйдан
10.”Зезе”- листьк
11.Т’алаш- хәм
12.Чарьх- бәре щур’әки сола, wәки ьж ч’әрм дьћатьнә дьруне
13.Беп’әргал- вьра- бь к’ьнще qьлер, qәльши, сәрч’ә’в нәшушти

Пърс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир зар’отийа хwә чаwа тинә бира хwә

ЗЬВЬСТАНӘ

Зьвьстанә,
Барәки гьранә,
Ћатйә, чокдайә,
Бәрфе хwә синге
Шьване лок’ дайә.
Ћатийә,
Мә гьртийә дәри у бащ,
Ће дьбарә, дьбарә а’щ, а’щ,
У дәр,
У дәшт,
У т’ап
Сьпи дькьн бечап,
У ль ч’ьйа, ль жоре
Багәр дькә фитин
Гör гörтиа хwә, зоре
We бәр накә т’ö т’aw у тин.
У ль ч’ьйа, ћәр щийа дә’вә
Бәрбь арана те дадьк’әвә,
Мешә дьвә ћәwар, гази,
Ид кәс накә нә’мәт- нази.
Qир’ин дьк’әвә ћәр р’ә’wьра,
Ћьнк хöре шер, ћьнк- е гöра,
Р’е бь бь р’ewийа дьвә к’әсәр,
Qöлоз нәвьн ба ба’гәр?
У к’ewришка ль wан бәста
Мәрьв дькарә бьгрә дәста…
Шьван кәрийа тинә гома.
Дьлда хwәшийа ч’ьйа у зома…
Ль сәр баг’а ч’ьвик беч’ар

Дьqəр’ьмьн, жор тенə xwap.
Ьат незкайа гамешqьр’ин,
Чьqас т’ьли-печ’и фьр’ин.
Ле ьун заньн- бьн бəрфа сар
Ьешин дьвьн зил у баьар.

Хəвəре чəтьн

1.Лок’- к’ок
2.Бащ (и)- вьра- к’öлəк
3.А’щ- ч’ə’вбьрчи, вьра- беь’əсав
4.Т’ап- т’оп, ч’ьйа
5.Т’aw у тин- т’aw, сəбьр
6.Дə’вə- ь’əйwане бəйани
7.Аран- щие гəрм, бəр’и
8.Дадьк’əвə- пəйадьвə
9.Нə’мəт-нази- хöрəк
10.Р’ə’wьр- тəрəwьле бəйани
11.К’əсəр- дəрд
12.Гамешqьр’ан- ь’əйамəки салейи сар

Пьрс у пешданин

1.Шьере əзбəркьн у бежьн
2.Шайир зьвьстане чawa дьньтьринə?
3.Ьун зьвьтсане ь’ьздькьн?

СЬМОЙЕ ШƏМО

ЛƏЙЛАН

Лəйлан к’ətə дəв гəлийа,
Ч’ə’ве бəлəкийа шьлə,
Ьəр шəwла, ьəр нəwала,
Саз у т’əмбур бьлбьлə.

Ч’əм к’əлобин дьбəзə,
Т’у дькə сəр зьнара,
Баьар мьдасе т’əзə,
Назьл дьвə бəйара.

(1928-2000)

Хәвәре чәтьн

1.**Лəйлан-** мьж, хӧмам
2.**Шəwл-** тиренщ, р'онкайи
3.**Мьдас-** сол
4.**Назьл дьвə-** пəйадьвə
5.**Бəйар-** т'эпə, ч'ерə

Пьрс у пешданин

1.Шьере əзбəркьн у бежьн
2.Шьереда бьһар чawa те бəр чə'ва?
3.Бьһар к'ижан дəмсалə?

Ч'əм

Ə'wьр ə'змана дəнгə, гьли,
Баран ьур-ьур дьбарə,
Ə'wра гьртийə р'ьшт у гəли,
Ч'əм гелида дьзарə.

Ьəр мəсиле щəwькəк те,
Ьəвр'а дьвнə ава гӧр',
Ьəв qəбз дькьн т'е у нəт'е,
Бəржер дьвьн ь'ар у ь'ӧр'.

Ч'əм буйə кьһ'ел, п'еле аве
Дьшон гəма кəвьри,
Qьрш у qала, ьерса дьла
Даве кəвийе бе сəри.

Жь бьн мьже əw банздьдə,
Ча щə'нукə фьльти,
Гав сəр гаве авр'уйа даве
Мьж у чəнга ч'ийе гьрти.

Ча хәзала дәст неч’ирван
Хьлаз бьвә бь бәзе,
П’еле ьурьк ль аране,
Дькә qәйде р’әqасе.

Хәвәре чәтьн

1.Р’ьшт- нәwал
2.Мәсил- вьра- р’ьйа аве
3.Qәвз дькьн- вьра- дьгьнижән ьәв, дьвнә йәк
4.Т’е- ьәq
5.Нәт’е- нәьәq
6.Кьь’ел- ь’әспа баш
7.Шә’ну- ь’әспа, чахе щара пешьн зин дькьн
8.Фьльти- хьлазбу, р’әви
9.Чәнг- мьж, думан

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Wәйе ч’әме гör’ чawa баниа бәр ч’ә’ва?
3.Ьун наве чь ч’әма заньн?

* * *

Ьавине баркьр
Ч’ийе хәмьл эхьст,
Бәрфе ьат, дани,
Пьрч’уйе хwә дахьст.

Qәй бе дәрәwвә
Әw хәмла р’әнгин,
Әw ә’мьр у ьәбун,
Әw шах у шьнгин.

Ьәр дәра кәр’бу
Кәр’айи бь тьрс,

Т’әне байе wьр’
Дькә п’ьстә-п’ьст

Әw жи п’ьстә-п’ьст
Ә’йб-хәйба дькә,
Дьхwәзә хwәр’а
Нав қазьнщ бькә.

Хәвәре чәтьн

1.**Пьрч’уе хwә кьр-** мә’де хwә кьр
2.**Шах у шьнгин-** бәдәwи у дәнге хwәш
3.**Байе wьр’-** байе “ьерс”
4.**Ә’йб-** кемаси
5.**Хәйб**- хәвәрдана дәрьәqа хәлqеда

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир к’ижан дәмсале у чawa тинә бәр ч’ә’ва?

Qьр’ави

Qьр’авийа ьурьк нола мьрщана
Дани сәр даре, бе ба у бе ь’әж,
П’айизе к’ар кьр мерг у зозана,
Даре нәрм дахьст гӧлие хwәйә кәж.

К’очәра баркьр, wәр у wәргә ман,
Т’ӧ дәра найе какина бәрхвин,
Qәй дьвей йәки дәсти нәмама
Жь зозана бьр кӧлилк у ьавин.

Сәqьр’и ьәр тышт: зозан у гәли,
Т’әв бәрә-бәрә к’этнә ььнгоре,
Кани сewи ман, нив дәнг у гьли,
Ч’ә’ви ль р’енга гӧл у ьавине.

Хәвәре чәтьн

1.Qьр'ави- пайизе минани аве датинә сәр ьешнайе
2.Кәж- чур'
3.Wәр- щие чәнд кона, чадьра
4.Wәргә- шие конәки, чадьрәке
5.Нәмам- мәрьве хьрав
6.Сәqьр'и- кәр' бу
7.Ььнгор- хәwа ширьн
8.Сewи- эт'им

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир к'ижан дәмсале у чawа тинә бәр ч'ә'ва?
3.Qә ьун чунә ч'ийе?

ХӘW КОНАДА

Эвар фәсал ьат жь гели,
Мерг у зозан т'әв кәр'ьн,
Дор у бәра р'ахьст хели,
Хәwн конада дьгәр'ьн.

Эварә, эвара хас,
Бу мевана ьәр мала,
У кәр'ә-кәр' нолани нас,
Гöьö да сәр ьәвала.

Ә'змин пәй ьәв ч'ьре xwә вехьст,
Шәве ч'әнге xwә бада,
К'очәр wәстйайи бьжанг п'әвхьст,
Хәw ширьн бу конада.

Хәвәре чәтьн

1.Ч'әнг- вьра дәст-лэп
2.П'әвхьст- вьра- дада

Пырс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Qә ьун кон йан чадьрада р'азанә?

Кöр'е мьн

Баqе гöле мьн тәр'а,
Ь'öва дьле мьн тәр'а.

Чь кö ьәвә щәм мьн баш,
Р'әзе дьле мьн тәр'а.

Т'әмам тәр'а, кöр'е мьн,
Т'әмам т'әр'а дöр'е мьн.

Т'әне бьжи бәхтәwар,
Тö qьнйате дьле мьн.

Бьра бышәwьтьм кәр',
Ль сәр р'ьйа тәйә р'аст у гәр'.

Т'әне теда ша ьәр'и,
Бе qәзийави у бе шәр'.

Хәвәре чәтьн

1.**Баq-** дәстә
2.**Ь'öв-** ь'ьзкьрьн
3. **Р'әз-** mewa, феки
4.**Дöр'**- кәвре qимәтли, wәки бә'ре дәрте, у wәраq-р'әнг дьк'әвне
5.**Qьнйат**- вьра- qәwat
6.**Гәр'**- мәйдан

Пырс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир кöр'е xwә чawa у чьqаси ь'ьздькә?

Пайиз

Чawa дәзмал
Бе ә’wьр гьртийә
Дәсте xwә,
Дьр’әqсинә
Ль р’уйе ә’змин
Говәнде,
Сәрговәндие
Xwә дьк’шинә
Ь’әмде xwә,
Ча дьxwәзә
Ьa ба дькә
We р’ьндә.
Бәлге дара
Кьто-кьто
Тенә хар,
Ча qиз хәмьли
Бен, бьк’әвнә
Нав шайе,

Бе саз кьрийә
Дәф у зӧр’нә,
Фиqа xwә,
Гӧьӧ надә
Ах у waxa
Дьнйайе.
Ч’әм дьк’ышә:
Зьрав кьрйә
Ль xwә нав,
Иди начә
Сәр ьәр гаве
Сәд дәнги.
П’еле ьурьк
Р’анамусьн
Гӧл, бьнав,
Р’әх ьәр п’еле

Бәлге дара
Р’әнг-р’әнги.

Хәвәре чәтьн

1.**Ӏ’әмде хwә-** бь хwәстьна хwә, бь дьле хwә
2.**Нав-** навк’елк
3.**Бьнав**- шинкайи

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир пайизе р’ьнд тинә бәр ч’э’ва?

Ч’әм

Р’ожә э’wрә,
Qәй бе дәwрә,
Ба гелида
Р’азайә.

Ч’әми гөр’ә,
Фурә-фурә,
Гәм у дьзгин
Бәрдайә.

Хөшә-хөшә,
Гөр’ дьк’ышә,
Әw хәйьдйә
Жь бәләкйа.

К’әф сәр лева
Әw т’ö гава
Насәкьнә
Ль т’ö щйа.

Дьли көлә,
Бьлбьлә,

Хәвәрнадә
Кәсир’а.

Газне хwә
Дәрд-көле хwә
Гылидькә
Хwә-хwәр’а.

Хәвәре чәтьн

1.**Дәwр-** wә’дә, wә’де дьреж
2.**Бәләки-** п’аре бәрфейә нәһ’әлйайи

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Qә наве чь ч’әма бира wәданә?

Хазьл диса зар’бума

Хазьл диса зарбума,
П’ехас у тә’зибума,
Ль һ’әмеза ч’йае мә
Т’әне, т’әне зар’бума.

У шьвькәк- һ’әспа мьн,
Бьбәзийа мергар’а,
Мьне һ’әзар зьмани
Ша бьстьра гьштар’а.

Бьра зипьке мьнхьста,
Бьра ч’ә’ве мьн дәрхьста,
Т’әне р’оже зар’отйе
Кәси мьн дур нәхьста.

Хазьл диса зарбума,
Бьрчи у сәрqотбума,
Сьт’ара мьн- кьрасәк,
Ах, т’әне әз зар’бума.

EZDIKI.COM

Бәйт’а канйе диса ша,
Чawa зар’ мьн фә’мкьра.
Wәхта qörльхиеда
Бука баране бьбьра.

Хазьл диса зар’бума,
Бе щи, бе сьт’ар бума,
Льнг тәрьки, т’ьм бьрчи,
Нә кö- ьа калбума.

с. 1969.

Хәвәре чәтьн

1.**Сәрqот-** бе к’öм
2.**Сьт’ар-** вьра- к’ьнщ
3.**Бәйт’-** вьра- к’ьлам, дәнг
4.**Qörльхи-** чахе баран т’ьнә
5.**Бука бььаре**- qьрарәкә бәре, чахе баран wә’дәки дьреж нәдьбари, “бук” дьгәр’андьн, wәки баран бьбарә

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Чawa шайир дәрьәqа зар’отиа хwәда гьлидькә, әw qә минани зар’отиа wәйә?

Ә’Т’АРЕ ШӘРО

(1901-1974)

БЬНДАРУКА QИЗ-БУКА

Бьндарук ль зозана,
Бәр тә’ва шәмал,
Т’опбуна щики дәлал.

Нава гöла, сәрәканийа,
Бь к’еф, әшq, стьрана.
Т’әв дьмәшьн, ьәй- дьк’әньн.
Дьк’әвнә ь’әнәк-лаqьрдийа.

Хазма- буке дәстҺ’әнә,
Ль бьндаруке Һәв гьртьнә,
Wәхте мәри мезә дькә,
Гӧл у гиҺа т’әв дьк’әнә.

Әшq-к’ефа бьндарука
Дьк’әвә дьле мәзьн, ч’ука.
Хӧлә-хӧла аве бәләкийа
Те жь селава ч’ә’вканийа.

Хәвәре чәтьн

1.**Бьндарук-** чахе qиз у бук бьн дарәкеда дыщьвйан, говәнд дьгьртьн, шадьбун
2.**Хӧләхӧл-** ав дькә хӧләхӧл
3.**Мезәдькә**- дьньҺер’ә
4.**Селав-** лейи

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Wә дәрҺәqа qьрара бьндарукеда бьҺистийә?

ЩӘРДОЙЕ ӘСӘД

ҺӘДАЙА К’ӘСИВ П’АДШЕР’А

(бь мотива щьмә’те)

Һәбу мәрики к’әсив, бәләнгаз,
Хайе зар’оке тә’зи у п’ехас,
Арване р’ойе т’ьнәбу малда,
Зарина зар’а т’ьме гӧҺе wида.
К’әсив р’ожәке р’уньшт, фькьри:
-Qазәкә мьн Һәйә, бьвьм Һәдайе,
Бьвьм Һәдайи- әз п’адше хwәр’а,
Бәлки әw р’ьсqәки бьдә мьн, зар’а.

Р’абу, qаз ани, шәржекьр,
Сәри пева ьышт, п’урт ле т’әмьзкьр.
Зьке we qәлашт, т’әмьзкьр, соркьр,
Кьрә сьнике, чаршәв ле waркьр,
Wи ьылда, qәста мала п’адше кьр.
Дәргәван р’е нәда бәләнгаз,
Жь дәргәван wи wакьр нәйаз,
Го: бежьн п’адше к’әсивәк ьатйә,
Ьәдайи- тәр’а сьник анийә,
Дьхwәзә ә’сә әw тә бьвинә,
Әw жи бәндәйә, нә сафи-динә.
П’адше we дәме диwане дәрк’әт,
Ч’ә’в дәргәван у wи к’әсиви к’әт,
Го: К’әсив бәрдьн, бьра к’әсив бе,
Әw ьатйә щәм мьн, ьылбәт- хьзмәтәке.
К’әсив пешда чу, бәр т’әмәнә бу,
Ә’ва п’адше гьрт, ә’ва төйа бу…
П’адша у к’әсив т’әв чун диwане,
Синот у wәзир р’уньштьбун we,
Го: бежә к’әсив, чьма ьати вьр,
Чь дәрд у бәле зор, зьхти тә кьр?
-П’адшайи хwәшвә, чь зор, чь зьхти?
Мьн qазәк анйә тәр’а ьәдайи.
Ләлә у wәзир т’әмам пе к’әнин,
У ь’әсавкьрьн- к’әсив чawa дин.
П’адше го: К’әсив, төсьнйе дайнә,
Сәд зер’е зәр ьәдайе тәнә,
Әгәр төqазе öса бәлаки,
Бь аqьли төмә бе п’ар нәки.
Әгәр тә нәкьр, qафе тәйи вала
Әзе вьр жекьм, бавежмә бәр са.
Жь п’адше к’ер хаст әwe бәләнгаз,
Сьни к’ьшанд пеш у ьылбьр’и qаз,
Ьәрдö баск жекьр, паше жи-сәри,
Льнге we жекьр у щида дани.
Щида сәкьни, ч’ә’ва нььер’и,

Щар дьн щьмә’т ль бәләнгаз к’әни,
Бәләнгаз wa го: - П’адшайи хwәшвә,
Щьмә’т бьра бе сәре тә нәвә.
Тӧ ьын бави, ьын- сәре щьмә’те,
Ьәдайи сәри лайиqи тә те.
Wәзир гәр’йайи у дьнедийә,
Ьәрдӧ льнг ьәдайи лайиqи wийә,
Ле ләлә, qази әw баске тәнә,
Әв баск ьәдайи лайиqи wанә.
Әз жи к’әсивьм, ьесирьм, тә’зи,
Ь’әрча ма- п’ара мьн бәләнгази.
Щьмә’т т’әв кәр’бу, п’адша фькьри,
Кӧ к’әсив сера wи вьр дәрани,
Гот: “К’әсив, бьщә’м, тәр’а ль ьәв ьат,
Йане we щә’нмә ть бьбуйа хәлат.
У к’әсив вьра п’ор у п’ошман,
Пар’а вәгәр’йа, диса- бегӧман.

Хәвәре чәтьн

1.Ьәдайи- п’ешк’еш
2.Арван- зәхира геньм йан эр
3.Чаршәв- вьра-п’арч’ә
4.Qәст кьр- чу
5.Нәйаз- вьра- ьивикьр
6.Бәндә- мәрьв
7.Саф- вьра- дьлсаг’, геж, дин
8.Хьзмәт- вьра- шӧхӧл, пьрс
9.Т’әмәнәбу- сәре хwә бәр бәржеркьр
10.Ә’ва- щур’әки к’ьнще мерайә, wәки п’ешдьрежә, у давежнә намьла хwә
11.Тӧабу- т’әмәнәбу
12.Синот- гьрәгьр
13.Зәхт- чәтнайи, зорлекьрьн
14.Ләлә- qӧльхчики сәра п’адшебу
15.Wәзир- qӧльхчики сәра п’адшебу

16.Дьнеди- е дьне дитийә
17.Сер- сöр’, гьлие дьлда
18.Хәлат- вьра- п’ешк’еш
19.Пар’а- пашда

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Нета шьере к’ижанә?
3.К’әсив чьма чу дитьна п’адше?
4.Ахьриа к’әсив у п’адша бу чь?

ҚЬЖЬК У МЬНМЬНИК

Қьжьк у мьнмьник р’асти ьәв ьатьн,
Қьжьке го: “Мьнмьник, баске тә дö қатьн,
Awaз-awазинә, р’әнге гöле гәш, нар,
Сәд ь’әйф, т’әне ә’мре тә кьнә- йәк бьһар.

Сьвьки, бәр ба, баране тамиш наки,
Ә’мьрда кер наейи у т’ö к’аре нади,
Чьр’анә сахйа тә, дьне дьгәр’и?
Бе щи, бе wари, бәдәwи, т’әнгәзари”.

Мьнмьнике го: “Қьжка бе йомә р’әш,
Ә’мьре мьн бьһарә, зәйнәтә, гöла гәш,
Бьһарәке дьжим- разимә жь ә’мьре хwә,
Гöла наем щödакьрьн бь р’әнге хwә.

Ле тö ә’мьрда кери чь тей, ньзаньм?
Ә’мьре хwәйи кьнва, wәки әз т’әнгәзарьм,
Ле әз мина тә чола лаша нагәр’ьм,
Мина тә, бәндә мьн бе йом ь’әсав накьн.

Баске тә р’әшьн, тö р’әши, дьл тә р’әш,
Ньзани чьйә бьһар, чьнә гöле гәш?
Ь’әзар сали жи тö, кö дьне бьмини,
Әшq у шайа әз дьвиньм, ле тö – навини”.

Хәвәре чәтьн

1.**Awaз- awази-** р’әнг-р’әнги
2.**Нар-** вьра- агьр, сор
3.**Т’әнгәзар-** бәләнгаз
4.**Бе йом-** бехер, нәвхер
5.**Зәйнәт-** хәмьл, бәдәw, хwәш
6.**Щödакьрьн-** башqәкьрьн
7.**Лаш-** щәндәке ь’әйwане ь’ышкбуйи

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Qьжьке у мьнмьнике сәва чь шәр’кьрьн?
3.Гьлие qьжьке йан мьнмьнике wә хwәш те?

МИК’АЙЕЛЕ Р’ӘШИД

(1925-1982)

ПАЙИЗ

Бәq иди нәманә, ләглəг фьр’инә,
У шәв дьрежбунә- мина ь’ькйате,
П’ашла wан шәвада хәw чь ширьнә,
Ьәр qölч’әки мале бина эмиш те.

Была ьесавьн дәст, пышт была р’аствьн,
Ь’әта кö ә’рд у баг’ ь’ышйарвьн диса,
Wәрьн мьсьлә’ткьн, wәки чь хwәстьн
Ьәр ощахәкеда ьат сери исал.

Была совә сорвә, у эваре хwәш,
Мина мьсьлә’та дьрежвьн, ә’дьл,
Была жь мә дурвьн хәм у köле р’әш,
Дә’wата хwә бькьн гöндда кәч’ у кör’.

1976

Хәвәре чәтьн

1.**Эмиш-** mewa, феки
2.**Мьсьлә’ткьн-** хәвәрдьн
3.**Ощах-** вьра- мал

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир пайизе чawa тинә бәр ч’ә’ва?

ӘЗ ЧЬ ДЬХWӘЗЬМ?

Дьхwәзьм, wәки qә на ьнәки
Дьле хwәда тӧ зар’а бәреви
У дәре мала дайка хwә вәки,
Ахьр ч’ә’ве we р’ьйа тә qәр’ьми.

Бона лawe хwә дае we диса
Хwәрьна, кӧ тә ь’ьздькьр, чекә,
We бежә, wәки хьрава, п’иса
Тӧ хwә дур бьгри. Тӧ гӧр’а wекә.

Дае we р’уне тәр’а хәвәрдә,
Дьлда we шавә бона лawe хwә,
У әwe биркә, кӧ дьли дәрдә,
У әwe биркә шәве хwә бехәw.

Щи-ньвине тә we дайнә ьне,
У пе дәсте хwә- льнге тә мьздә,
У we дәма хwәш qәй бежи дьне
Данә дайка тә, у дьне мәрдә.

Әwe шәв р’авә п’ехас у фәсал
Р’асткә льһ’ефа тәйә шьмьти,
We бенә бире әw р’ож у әw сал,
Дәма кӧр’ дәрва дьһат- щәмьди.

Ле тӧ ӏәр т’әне п’әра дышини,
Пе п’әра нак’ьр’и тӧ дьле ьне,
У ӏ’әрке ӏәла беисаф нини,
Ӏәр’ә щәм ьне, ӏәр’ә щәм ьне,
Тӧйи бона we жийин у дьне.

1977

Хәвәре чәтьн

1.**П’ис-** хьрав, нәӏәq
2.**Лаw-** вьра-кӧр’, зар’
3.**Льӏ’еф-** орхан
4.**Щәмьди-** сәрмакьри

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Ӏун дьйа xwә чьqаси ӏ’ьздькьн?
3.Е гӧр’а де у баве xwә накьн, ӏун wана ӏ’ьздькьн?

ХӘЛИЛЕ ЧАЧАН (МУРАДОВ)

Ширәте баве

(1924-1981)

Мәрьвәк ӏәбу, гәләки кал бу,
Дәвәдәви ӏ’әвте у ӏ’әйште сал бу.
Заньбу әwe к’оч бькә жь дьне,
Бәндә, кӧ ӏәйә, сале мьрьне.
Бе жь к’ер’а майә әв дьнйа р’әнгин?
Мьрьн ӏ’әмйанр’а те, дьвә xwәзгин.
Wи кали гази qәwм-пьсмама кьр,
Го: - Ль дьне т’ӧнә т’ӧ ә’вде нәмьр,
Го: - Йәк дьмьрә, йәк жи- дьвә,
Qануна дьне ӏәр т’әне әвә…
Го: - Ӏун гӧӏ бьдьнә әви гьлийе мьн,
Ӏ’әтани ӏәнә р’у дьне дьжмьн,
Qәwата инсен т’әне т’ьфаqә,

Т’оп у т’ьфьнг жи тьштәки пе накә.
Го: - Һәр’ьн, жь мьнр’а гӧрзә шьв биньн,
Кӧ ьун нәйнәсийа гьлийа бьвиньн…
У әwана чун, гӧрзә шьв анин,
Кале йәко-йәко шьв же дәранин,

Ль wьра әwи гази зар’е кьр.
Го: -Бышкен шьва йәко-йәко- ль вьр,.
У дәрбазнәбу ьәла ье дәqәк,
Шьв шькенандьн зар’е йәк бь йәк.
Го: - Вьрда wәрә, лawке п’әләwан,
Ижа тӧ бышкен гӧрзе шьве ьан…
Әwи лawке зор, лawке п’әләwан
Кьр-нәкьр, нәшькәст гӧрзе шьвшилан,
Кале го: - Гӧрз ьәйә, го, әw т’ьфaqә,
Ь’әзар п’әләwан тьштәки пе накә.
Го: - Wәхта ьун жи хwәди т’ьфaqвьн,
Т’ӧ щар алт’накьн wә нәмам у дьжмьн….

Хәвәре чәтьн

1.Р’әнгин- вьра- т’ер-т’ьжи
2.Әʼвд- мәрьв
3.Нәйнәси- мә’ни, сәвәв
4.П’әләwан- вьра- хӧрт, сәр хwә
5.Шьвшилан- шьве шилане
6.Нәмам- мәрие хьрва, хәрив

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Фькьра шьере дәрьәqа чьданә?
3.Т’әхмина wә- т’ьфaq чийә?

EZDIKI.COM

П’еше, нан бьхwə

Дьвен, щарəке Балули Занə
Хwəдькə к’ьнще навмалейə кəм,
Дьве: “К’а бьньһер’ьм дьнйа чawанə…
К’ьнщьн элада р’умəт у к’əрəм?”
Балули Занə дьчə нав шайе,
Кəс гази наке, р’асти жи- ль wьр,
Qəдьр у qимəт кəси нəдайе.
Балул р’удьне жере, сəр кəвьр.
Ле е к’ьнщхас р’уньштьнə жор,
У ль бəр wана к’ьвав, qəлийа сор,
Нане хwə дьхön- qör’ə у к’öбар,
Балул ьерса wьр нан нəдьхwар.
Дабунə бəр wи ь’əвкə савар…
Əw р’уньштьбу ль сəре жере,
Мəрьве р’ути-тут к’а к’ö те кере?
Балул р’астə-р’аст леда чу мале.
Дор к’олоз аланд бəнда э’гале,
Wи ль хwəкьр к’ьнще дəф у дə’wате,
Ап’ьнщи wəркьр бəжн у qəмəте,
Wи да бəр хwə qəма Мердине,
Шьр’ка сəһ’əте авит дьзгине,
Хwəкьр архальх, чöх у чəркəзи,
Ньтьранд бəжьн у бала хwə кəзи…
Зер’е шабаше кьр нав бəг’дайе…
У бəре хwə да дə’wат у шайе.
Чу сəкьни əw нав хwəндьйа,
Хwəнди we дəме бəрва р’абун п’ьйа,
Хwəйе дə’wате зу ьатə доре,
Əw р’уньштандьн ль сəре жоре,
Бəр т’əмənəбун маqуле эле,
К’ьшандьнə бəр wьр qəльйа селе.
Балул ььлбьр’и п’еша ап’ьнщи,
Го: -Бьхwə qəлийе у ви бьрьнщи.
Го: - Qəдре мерьв к’ьнщ у р’ьһ’алə,
Сьйант у к’əрəм т’ьме ль балə.

Гавәке пешда ћатьм ве дәре,
Әз р’уньштандьм ль сәре жере,
Мина мәрики бехwәй, бәйт’ун,
Данә бәр мьн бьрьнще бер’ун…
Диса ћьлбьр’и пе’ша ап’ьнщи,
Го: -Бьхwә qәлийе у ви бьрьнщи,
Кӧ тә нибуйа, ап’ьнщие бьскин,
Әз р’уньштьбум ль сәре жерин...
Кәр’ у лал хwәр’а ль ћәв дьньћер’ин
Хwәдийе дә’wате, бәге ә’шире.

Хәвәре чәтьн

1.Балули Занә- аqьлбәндәки Р’оћалтейи нав у дәнг
2.Р’умәт- ћӧрмәт
3.К’әрәм- вьра- qәдьр
4.К’олоз- щур’әки к’ӧмә, wәки мера дьда сәре хwә
5.Ә’гал- щур’әки шә’райә
6.Ап’ьнщи- бәре- щур’әки к’ьнще мера
7.Qәмәт- бәжн у бал
8. Qәмә- щур’әки шуре кьн
9.Мердин- шәћәрә, ә’рде Т’ьркиаеда
10.Шьр’ьк- ћурьке зер’, зив wәки тыштәкива дардадьбун, мәсәлә, шьр’ьке гӧћара жи ћәнә
11. Архальх, чӧх, чәркәзи- щур’е к’ьнще мерайә бәре
12.Кәзи- вьра- бәдәw
13.Бәг’да- бәг’дади: щур’әки шә’райә
14.Qәлийа селе- qәлиа, wәки сәр селе те чекьрьне
15.Р’ьћ’ал- к’ьнщ
16.Сьйанәт- ћӧрмәт
17.Бьскин- вьра- ап’ьнщийе бь ћрие, р’ис дьрути
18.Хwәди- хwәй

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Ә’франдар чь дьхwәзә бежә?
3.Ћун фькьра шьерер’а qайильн?

Шер у р’уви

Дәве гәли, нав мешә,
Шерәк дьма ӈәрмешә,
У жь тьрса шере ӈ’ар
Дә’вә ле нәдьбун диӈар.
Мабу бер’ьсq у неч’ир,
Мабу qәрт’әл у ӈесир.
Дьне wан буйә дожә,
Ӈәр тышт wана буйә qат,
Р’абун у кьрьн щьват.
Пешийе ӈ’ьрч’е хәвәрда,
Го: - Ӈун шер ль ә’рдехьн,
Әзе пе ләпа лехьм,
Wәхта мьн qьр’ьк ле гәст,
Шере эди бьвә мәст.
Гör го: - Ӈ’ьрч’а дәрәwин,
Бәс дәрәwа бьт’әqин,
Ӈ’әкә тö бал шер зори,
Чьма пар’а дьк’оли,
Wәхта тö шер дьвини?
Шер ӈовәки лап зорә,
Е wи qәлскә, әw- гörә.
Ӈ’ьрч’е wьр кьр а’р’ин:
-Әзе тә ль зьнерхьм,
Ӈ’әрдö ч’ә’ве тә дәрхьм.
Гöре qәлпи сту дәq
Те бьт’әqи мина бәq…
We дәqе пер’а-пер’а
Гör ӈ’ьрч’ер’а да ч’ер’а.
Дәве хwәйи чат’ани
Бәрбь зьке ӈ’ьрч’е ани.
Бь ӈерс ле дьа’ринә,
Кö зьк ле бьдьр’инә.
Р’уви хwә да ор’те,
Надә ӈәрда моләте.
-Малхьравно, wи, шәрмә,

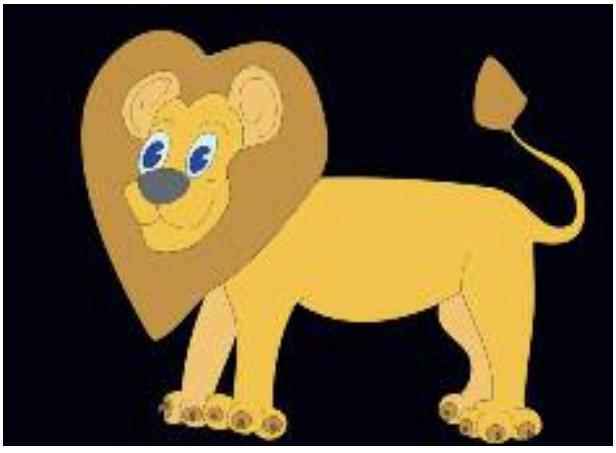

Ньһа шере бе сәр мә,
Wә вьра һәвдӧ херә?
Дьжмьне мә- т’әк шерә.
Һун һатьнә щьвате,
Бьбьһен гьлие омәте,
Һатьнә али һәвкьн,
Нәһатьнә- вьр шәр’кьн.
Малава, һун мәзьньн,
Эди хwәйе зар’, жьньн.
Һун бьсәкьньн алики,
Әзе бежьм гьлики:
- Бә’ра аqьл у һ’ышм,
Т’әк әзе шер бькӧжьм,
Һун хwә дур бьтәлиньн
У меранйе бьвиньн.
Р’уви поч’а хwә ньлда,
Бәсте к’әтә тьрада,
Мина насе дӧһ на пер,
Чу, сәкьни ль бәр шер
У ль бәр шер бу дахул,
Ча бәләнгаз у- ча qул,
Го: - Тӧ ч’ар-мьк’ана мә,
Го:- Тӧ хwәй-хӧдане мә,
Әм бей тә нә т’ӧ тыштьн,
Бей пьсмам у бепештьн,
Го: - Зани? апе тәмә,
Әз бьре баве тәмә,
Ньһа дьл һа мьн хwәсти,
Тәр’а бьвьм бәрдәсти,
Кӧ һич’ дьжьмьн у нәмам
Нәвежьн гьлики хам.
Бь фелбази шер хапанд,
Аqьле wи сери фьр’анд.
Го: - Шере зор, әз һ’әйран,
Wәр, әм т’әв бькьн сәйран,
Һәр’нә р’әв у неч’ире,

Әз бәләдьм дәр у р’е.
Р’уви к’öбар дьмәшә,
Фьтьл дьдә нав мешә,
Те, дьсәкьнә сәр зәре,
Йан чьйә- ьатйә щьйе неч’ире.
Wи нььер’и ч’э’ве шер,
Ьаша- сәри кьр бәржер.
Мала Ь’аще у Хате,
К’әсәрәкә тә’л ьате.
Шер го: “Апе мьни аqьл,
Тә чь дәрдә, тә чь көл?”…
- Әз корвьм ль сәр мера,
Сәр э’фата, сәр шера,
Дьве ьове п’ис, бекер,
Эди нәман мер у шер.
Баве тәйи р’э’мәти
Баздьда жь ви тә’ти,
Минани ь’әспе щәьхöр,
Зәрер’а фьрqасдькьр.
Бьра корвьм сәр мера,
Мер нәманә т’ö ера,
Ль нав эле, нава гönд,
Дәwса мера манә кönд.
Бой навәки qазанщкә,
Сәр зәрер’а фьрqаскә.
Шеро чу-ьат у фьр’и,
Ле р’ьйа зәре нәбьр’и,
Т’әв зьнаре сәр зәре
Шер гölолбу- чу жере.
Э, жь wи шере йәман
П’арч’е мәзьн- ьәрд гöь ман.
Р’уви бь дәлк’ аьа xwap-
Сәре шере дини, ь’ар.
Папе сьмел к’aw бада,
Нав мешәда да тьрада…

Хәвәре чәтьн

1.**Ћәрмешә-** хwәйе мешә
2.**Дә’вә-** ћ’әйwане мешә
3.**Нәдьбу дићар-** нәдьћатә к’ьвше
4.**Қәрт’әл-** вьра- бәләнгаз, ћесир
5.**Дожә-** щә’р(н)мә
6.**Буйә қат-** хьлазбуйә
7.**Бьвә мәст-** мәствә, бьк’әвә
8.**Ћов-** ћ’әйwана мешә
9.**Қәлскә-** вьра- алт’кә
10.**Чат’ани –** вьра- хьлохӧар, мәзьн
11.**Моләт-** wә’дә
12.**Омәт-** вьра- гьшта, к’оме (омәт- к’ома хwәденасайә)
13.**Бьтәлиньн-** вәшерьн
14.**Тьрадә-** р’әва вьрда-wеда
15.**Бу дахул-** бәр т’әмәнәбу
16.**Қул-** ћесир, бәләнгаз
17.**Бәрдәсти-** хӧлам, хәватчи
18.**Ћич’-** қәт, ћеч
19.**Фелбази-** хапандьн
20.**Ћәйран-** қӧрбан
21.**Сәйарн-** гәр’
22.**Бәләд-** нас
23.**К’әсәр-** ахин
24.**Ә’фат-** мерхас
25.**Тә’т-** кәвьр, сәл
26.**Фьрқас дькьр-** банздьда
27.**Кӧнд-** буме кор
28.**Йәман-** хьрав, нәћәq
29.**Дәлк’-** хапандьн

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Ә’франдар чь дьхwәзә бежә?
3.Ьж тәрәwьла, к’ижан wә хwәш ћат?

Мала бе щинар

Ль гöндəки, п’ала ч’ьйе,
Маləк ьəбу бəр канийе.
Ьын кəвани, ьын- малхе
Бехəйсəтбун, бе нан-хwе.
Кö йəк wана дьбу меван,
Дьданə бəр бəс пари нан.
Паше ьəргав у ьəрщар
Əw нан ле дькьрын qар.
Дькьрын шəр’, дə’w у доз,
Гöнд анибун сəре поз.
Жьн, мер нот’ьла к’апе бəш
Гöнд кьрьбун qаqа р’эш.
Ле wан т’ьре ль wи гöнди
Т’əне əwьн мəрд-щьнди…
Ь’əму пьсмам у щинар
Жь wана хwəстьн нан у ар.
Мер р’абу, нав жьне да:
Нəвиньн р’уч’ке ə’вда,
Жь дəст пьсмам у щинар
Жь гöнд баркьн к’оч у бар…
Жьн у мер р’абун шəв-ништəв,
Гöнд кьрьбун дəсте хəw,
Коч баркьрьн у р’əвин,
Qəт п’ар’а жи нəнььер’ин.
Чун, дəрк’ətьн чоляке,
Данин дəве голəке,
Кö р’уйе ə’вд у инсан
Т’ö щар ль wьр нəдьк’ət.
Дəрбаснəбу ье мög’дар,
Хьласдьвə ль wан ар,
Дьминьн бьрчи, бе ч’ар,
Ль сəр тəндур, köч’ке сар.
У тə’вəкə сьвейə хwəш
Малхwе к’ар кьр- ьəр’ə аш.
У бой дьруна чəwел

Дьхwəзə шужьн у т’ел.
Дьве: - Кəч’е, малава,
Зу бькə, р’о чу ава,
Чь тə бьр’йə ь’ьс у дəнгə,
Зу бькə, мьн дəрəнгə.
Жьне го: - Бь we qуше,
Меро, тö начи Муше.
Чь сорбуйи мина селе,
Нə шужьнə, нə жи- т’елə.
Тə дайə нав зьнара,
Əм qətйан жь щинара,
Жь зьнаре ве шуне,
Бьхwəз шужьн, ашуне.
Жьна wийə зьман бəд,
Мина дö нəйаре ьəв
Готьн, дан ə’йаре ьəв.
К’е ь’əзнакə дəр-щинар,
Дьминə стухар.
У əw мина кəвьре ч’ьйа
К’аре надə т’ö мəрьйа.

Хəвəре чəтьн

1.**Бəс-** вьра- ьəр т’əне
2.**Qaqe р’əш-** ь’але гьран
3.**Щьнди-** вьра- ə’сьлзадə
4.**Мöг’дар-** чəндəк, чəнд р’ож
5.**Чəwал-** т’орпе мəзьн
6.**Шужьн-** дəрзиа мəзьн
7.**Qуш-** qуша ь’əспе
8.**Шун-** вьра- xwəли
9.**Ашун-** т’ела qальни р’ис ьунанди
10.**Зьман бəд-** зьмандьреж, зьмане хьрав

Пьрс у пешданин

1.Шьере əзбəркьн у бежьн
2.Ьж щинаре xwə ьун к’е зə’ф ь’ьздькьн у- чьма?
3.Ьж зар’е щинара к’и ьəвале wəйə незикьн?

Ахьрьйа бек’арьйе

Кәс ньзанә, к’а чь ћене
Qәwьмьйә әв тыште ћане.
Wәрьн, жь мьнр’а бьвнә гöђдар,
Чь те сәре мәрьйе бек’ар.
Ль гöндәки, qöнт’ара ч’ьйе
Нәвик дьма т’әв пирәдайе.
Ћәрдö ћәвр’а к’әтьн инк’е:
Данәхарьн йәк бәр йәке.
Чawa вандол у сәләхан,
Ћәр тышт эди жь дәст бәрдан,
Дәст наветьн чоп-зьльке,
Мал- гәндеда ћат qьр’ьке.
Ћәрдö вандол нәчун аве
У нәпә’тьн харьн у нанә,
У пире дьве ван хәвәранә:
-Чь мьн шöхöл у кьрьне?
Эди wәхте мьн-мьрьне,
Ль бәр дәри мьрьна ћ’ар,
Р’ож мьн кьрьнә гуза жьмар.
Әз вьр шунда накьм шöхöл,
Шöхöл е тә, тöйи щаћьл.
У нәви жь we ћьндаве
Дьдә пире ве бәрсьве:
-Бьхәвьтьм у тö бьхwи,
У сәрда жи- тә’на мьнхи?
Әз шьвета гöл-р’ьћ’ане,
Гьренәдьм шә’р-к’ьтане,
Кьлнәдьм әз ч’ә’ве хwәйә р’әш,
Wәрнәгрьм хәмла хwәйә р’әwш,
Әз нәмәшьм к’öбар-к’öбар
У мьштәрйа хwә нәкьм к’ар?
Әзе ва ћәр’мә мера,
Чь мьн шöхöл у ә’мәла,
Пире, тö чь буйи бәла?
Әва мала тәйә т’әне,

Бәсә бежи гьлие тә’не,
Шöхöле мале qира сале,
Тö бь хwә бькә к’аре мале.
Ћәрдö ч’ә’ва чь дьгри,
К’ане ћәла тö нәмьри?
Пире дьве: “Щанир’әше,
Шöхöл бькә, wәрә- паше
Тö гьредә хәмьл у р’әwше.
Дара бәхте тә бышке,
Нәћ’әжини тö бешике”.
Wан р’оже хwәш, р’оже щьнәт,
Wана ћәв кьр тә’н у мьнәт,
Дәст наветьн чоп-зьләке,
Мал гәндеда ћат qьр’ьке.
У нәдитьн дьр’льк, дәбьр,
Ч’ә’в нәданә дәр-щинара,
Нәчунә арду, нәчунә дара.
Зьвьстане, дәр пайизе,
Нәви дьве: - Меркьм әзе,
Мал нә йа мьн, к’е бьчәрчьр,
Әзе ћәр’мә маләкә ћазьр.
Пире р’удьне, дьньвежә
У әw хwәр’а ћа дьвежә:
- Эди чь шöхöл-ә’мәл?
Ль мьн ћатйә р’ож у ә’щәл.
Т’әв бöћöрин бьћар, ћавин,
Бәрфе wан гьрт, сöр’-сәрма дин.
Дәри wан гьрт ба-ба’гәре,
Кәс нькарә жь мал дәре.
We сале- нә пирәде мьр,
Нә жи- нәвийе меркьр.
Пир у нәвйа бе дар-арду
Ман сәр тәндура сар у к’арту.
Wан хьласбун арван у нан,
Пир у нәви жи бьрчи ман.
Р’оже чәтьн, р’оже ћасе,

Ћәрда данә туре п’арсе.
К’е дьр’әвә жь хәвате,
Сәре wана т’ьме ћа те.
К’е хәвьти т’ьм бьћара,
Навә ћ’әwще дәр-щинара,
Шöхöл-ә’мәл т’әне к’арә,
Бехәвати- ћа зьрарә.

Хәвәре чәтьн

1.К’ар- шöхöл, хәват
2. Ћен- wә’дә, чах
3.Qöнт’ара ч’ьйе- бәрп’ала ч’ьйе
4.Инк’- ә’йнат
5.Вандол у сәләхан- т’әмбәл, бехирәт
6.Ћьндав- али
7.Бәрсьв- щав
8.Шьвет- минани
9.К’ьтан- лач’ьк
10.Wәрнәгрьм- хwәнәкьм
11.Р’әwш- вьра- бәдәw
12.Нәмәшьм- назьк, нәрм р’е нәчьм
13.Дьр’лък- дәбьр
14.Дьньвежә- хәвәрдана бь к’ьламе мәлул
15.Ә’щәл- мьрьн, дәqа мьрьне
16.Бöћöрин- дәрбазбун
17.Арду- шәwата бона гәрмбуне (дар, сәргин, нәвт…)
18.К’арту- вьра- сар
19.Ћасе- вьра- чәтьн

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Фькьра шьере дәрћәqа чьдайә?
3.Чахе ьун малда шöхöләки дькьн, мәзьн чь дьвежнә wә?
4.Е кö т’әмбәльн ьун qәдре wан дьгрьн?

ТЬҺАРЕ Э’МЭР

(1922)

Ах, зар’отьйа мьн к’öда чу?

Ах, зар’отьйа мьн к’öда чу?
Әшq, мöҺ’бәта мьн чьма чун?
Бәхт, р’әщале мьн к’öда чун?
Һ’öв, ҺҺ’ьзкьрьна мьн чawa чун?
П’ехас, сәрqот чолебум,
ҺҺ’әспа гонгьл сьйардьбум,
Ч’ьйа у баньйа щьрид бум,
Гәли-гәбоз хьзмәт бум.
Нане лоши кölине,
Пәнере дәр ҺҺавине,
П’ехас дьчум мәхине,
Нә к’әрб ҺҺәбу, нә к’ине…
ҺҺ’әйф, хазьла зар’отие,
Кон-мьск’әне р’әх канийе,
Зипьк, барана р’ewитийе,
К’әскәсора әвинтийе.
Жь зоме әм дьqәтийан,
Ә’wр, ә’змана дьхапйан,
Барана нур әм гöман,
Бәр занга әшq дьтәлйан.
Чайир-чиман у гәли,
ҺҺ’әзар р’әнги хәмьли,
Гöльк, кари ҺҺәр али,
ҺҺеке кәwе соргöли.
Ах, зар’отийа мьн к’öда чу?
Әшq, мöҺ’бәта мьн чьма чун?
Бәхт, р’әщале мьн к’öда чун?
ҺҺ’öв, ҺҺ’ьзкьрьна мьн чawa чун?

Сичанлу, 1992

Хәвәре чәтьн

1.Әшq- шабун
2.МöҺ’бәт- ҺҺ’ьзкьрьн

3.Сәрqот- бек’өм
4.Һ’әспа гонгъл- һ’әспа бь бәза лəз
5.Щърид- чахе сьйар һəвр’а дьк’əвнə лəще
6.Хьзмәт- вьра- мьжулбу, дьгəр’йа
6.Кölин- п’арəкə кон, йан чадьреда, ль к’ö һасьла хwə хwəйдькьн
7.Мəхин- вьра- чоле
8.Занг- qəйа
9.Дьтəлйан- хwə вəдшартьн
10.Гölьк- вьра- гöл, кölилке һур
11.Соргöл- гöл
12.Р’əщал- бəхт

Пьрс у пешданин

1.Шьере əзбəркьн у бежьн
2.Чахе һун зар’отиа хwə һьмбəри йа шайир дькьн, əw минани һəвьн?

Сичана мьн

Тö сəрһ’əди, хəмьл, зозан,
Селава һ’ар, ə’wр у баран,
К’əскəсори, мьжа дəман,
Сичана мьн, т’аще ə’сман.
Щоте гəлийа бəр тə бəдəн,
Зангə-зьнар, кəw у сонə,
Мewe к’уви, чəрəзе нур,
Хöре тəйра, хəфуре дур.
Канйе һ’əйам, ав һунайи,
Чайир у мерг, гöл у сосьн,
Сьфрə һöрмəт, сек’ьн, сианəт,
Бой дьле əшq хежьн, мöһ’бəт.
Ч’əме К’орт’ан зəрзəми,
Бь һəрс дьк’ьшə qьйамəт,
Бой Сəрəгол, гöнд, щинар,
Шире дайика дьл һ’ьсрəт.
Тö бьльндщи, тö дьнеди,
Хьсме ə’wра, ə’мре саһьл,

Р’ьсqе мə п’ьр’, лawe щьнди,
Əмəк ь’əлал, хöдан у мал.
Əгəр хəрив, бəхтəwарвьм,
Мале дьнева əз хьневьм,
Əзе тəда стöхарвьм,
Т’əв аха тə т’əнгəзарвьм.
Сичана мьн, мьж-думани,
Пеш Гьридаг’, бəр арани,
Qьсме бьћаре, к’елма гölане,
Бой Əлəгəзе тö бука сале.

Тамбов, 2003

Хəвəре чəтьн

1.Сичан- наве гöндəки ль нəь’ийа Тə’линейə бəре, ль к’ö ь’имли эзди дьман

2.Сəрь’əд- синор

3.Дəман- вьра- лəз

4.Т’ащ- ша у п’адша дьдьнə сəре хwə

5.Бəдəн-вьра- диwар

6.Сонə- щур’əки wəрдəка

7.Хəфур- вьра- р’ewи

8.Ь’əйам- wə’дə

9.Ьунайи- чекьри, вəгьрти

10.Сосьн- наве ьешнайике, кölилкəкейə

11.Сек’ьн- р’əь’ət

12.Сианəт- ьörмəт

13Хежьн- əщqьн

14.Зəрзəми- вьра- к’ур

15.Qьйамəт- вьра- чəтьн

16.Щьнди-вьра- сəрбьльнд, ə’сьлзадə

17.Хьневьм- вьра- р’азикьривьм, ь’əwщə нинвьм

18.Т’əнгəзар- ьа’ле чəтьн

19.Аран- ч’ерə

20.Qьсм- п’ар

21.К’елм- вьра хəвəрдан

Пьрс у пешданин

1.Шьере əзбəркьн у бежьн

2.Ьун жи дəрьəqa гönде хwəда дькарьн гьликьн?

3.Гönд хwəшə йан- шəьəр?

Ба’гəр у Сичан

Орт’а хач у Хьдьрнəви,
Ь’əрсе ь’əвте сəрь’əде,
К’е р’абу, лəз да сəр р’е,
Сах вəгəр’ə, йа Хöде.

Вәк’ьшийа ба’гәр ч’ийае Щуде,
Ньфьр’ ль пәй щангира ь’ар,
Сичан алт’ьндар, к’әла к’öбар…
Бәрфе ньхамт бани, бущах,
Авайе гәрм, лəмп’ ьәрәк’әт,
Наз у нә’мәт хәмла сьфра,
Дьлдар доре, фә’ь’ма ньзарәт…
Әw жи дәwрәк у щангәк бу,
Әw ба’гәрәк, дидарәк бу,
Т’әв ьәвалбәнд, мәфәрәк бу,
Фәщәр, ә’мрәк, биранинәк бу.

Сичан, 1992

Байе ә’щәм, Qәрс, Әләгәз,
Бае саме, бьруске,
Дахул, ь’öщәт, сәр Сичане,
Сöр’ у сәрма, дәрд, мәрәзе,
Ь’әрсе зьвтийе әwрәq, хәдәнг,
Ль бәр дәрийа, wәйл ч’ьвика,
Ь’әйwан безар, хоф, гомада,
Ьәwар, гази, бангин, ә’сман…
Ахьрдәwра ә’рше ә’змин,
Мәләк бьруск лəв дьгәр’анд
Бәрф, буза ч’ийа гönд щьванд,
Гönде бьн ә’wр, ә’рда qәтйай…
Ьәwа ь’ар у зйандар,
Ьерс, к’әлобин, зиwин, к’ьфри,
Wәлдьгәр’анд qәлах у лод,
Лəз дьгәр’ийа хәmwар, р’ewи…
Т’önә qорх, тьрс, qәрәфат,
Әw бу qәсас, к’е мал дәрк’әт,
Сәре ә’сман, ә’wра бангин,
Тиш-тишикьр, шур у мәрт’ал.
Вәбу п’әрда ә’смане нур,

Хәвәре чәтьн

1.Сәрь’әд- синор
2.Ә’щәм-вьра- байе алие Т’ьркиае
3.Байе саме- байе гәрм, wәки ьж алие щә’нубе те
4.Дахул- т’әмәнәбун
5.Ь’öщәт- шәр’
6.Мәрәз- нәхwәши

EZDIKI.COM

7.Зьвти- qəpəwьл
8.Əwpəq- qəwat, бəлг
9.Хəдəнг- тир
10.Бангин- гази
11.Ахьрдəwьр- ахьриа дəwpe
12.Зиwин- qир'ин, qужина мəлул
13.Хəmwap- мəлул
14.Qорх- ч'ера wə'дəки бона ч'ерандьне qədəxəкьри
15.Qəpəфат- бəжьн-бал
16.Qəсас- е ь'əйфе ььлдьдə, щəлат
17.Тиш-тиши кьр- п'ьрти-п'ьрти кьр
18.Ч'ьйайе Щуде- ч'ьйаки нав-нишанə Р'оьлата Незикда
19.Щангира ь'ар- вьра- зордəста ь'ар
20.Бани- вьра- ч'ьйа, сəр хани
21.Бущах- гошə
22.Ьəрəк'ət- qəwat, ь'əж
23.Наз у нə'мət- хörəк, хörəке щур'е башqə-башqə
24.Дидар- вьра- шəwq, р'онкайи
25.Ньзарət- сьст
26.Дəwp- wə'дə
27.Щəнг- шəр'
28Ьəвалбəнд- ьəвал
29.Мəфəр- сьт'ар, мəщал
30.Фəщəр- бəрбанг

Пьрс у пешданин

1.Шьере əзбəркьн у бежьн
2.Шайир зьвьстана гönде xwə чawa дьньтьринə?
3.К'ижан дəмсал wə xwəш те?
4.Те бира wə, к'а р'ожи у ə'йда Хьдьр Нəви к'əнгенə?

БАХЧОЙЕ ИСКО

Щан, щан, баьарә

Зьвьстана мәлул ьылат,
Баьар диса бәрбь мә ьат,
Бәрфа ч'ийа педа ь'әлйа,
Хӧшин к'әтә щәw у канийа.

Тәйр-тәйрәдә вәдьгәр'ьн,
Дәшт, банийа дьвьн меван,
Дәнге шарур у бьлбьла
К'ефхwәш дькьн әшqа дьла.

Тә'ва зәрин нәдир вәда,
П'әнще зер'ин жь хwә бәрда.
Зиле т'охьм qьнйат ьылдан,
Ле р'е ә'рде фьтьл вәдан.

Гӧл у сосьн, р'ьь'ан, бәйбун
Бь р'әнг-р'әнги гӧл дан, вәбун,
Бәнгзе зәмин гӧлгәш кьрьн,
Бь р'әнг-р'әнги хели кьрьн.
Дәнге бьлур, бьлурвана,
Шарур, бьлбьл, шаирвана,

Кьрйә шайи, кьрйә зәйнәт,
Пе щан дьвьн щьмли омәт.

Хәвәре чәтьн

1.**Мәлул-**нә әшq, бәрхwәк'әти
2.**Педа-** т'әмам
3.**Зәрин**- qич'ьк, р'әнге зер'
4.**П'әнщ-** вьра- тиренщ
5.**Qьнйат-**вьра- qәwat
6.**Фьтьл вәдан-** зьвьр'ин
7.**Бәйбун-** щур'әки кӧлилкайә
8.**Бәнгз-** вьра- сьфәт
9.**Гӧлгәш кьрьн-** әшqкьрьн, шакьрьн
10.**Шаирван-** шайир
11.**Щьмли-** т'әмам, т'әмамиа
12.**Омәт-** вьра- щьмә'т
13.**Зәман**- wә'дә

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Наве мәье бьһаре тенә бира wә?
3.Наве чь кӧлилка шьереда тенә ьылдан у наве чь кӧлилке дьн ьун заньн?

Пайиз

Гöл у сосьн бәтьлинә,
Бәлге дара қич’ьк бунә,
Ба те, баран дьлилинә,
Бәлге дара дьwәшинә.

Р’ож кьн дьвьн, шәв жи- дьреж,
Ьәй сар дьвьн бь р’ож, бь р’ож,
Qаз у qöльнг дьмьлмьльн,
Бәрбь бәр’ие әw дьфьр’ьн.
Сöр’ у сәрма к’әтнә ч’ийа,
Ә’wьр, мьжә ль ьәр щийа,
Ль банийа, мерг, чимана
Нае дәнге бьлурвана.

Чьqа ьәвә сöр’ у сәрма,

Бьбәтьльн гöл у гиьа,
Баьаре бе мина щара,
Гöле вәвьн ль ьәр дәра.

Хәвәре чәтьн

1.Бәтьлинә- wәстйанә
2.Дьлилинә- вьра- к’ьламе дьстьре
3.Дьмьлмьльн- ба дьвьн
4.Бәр’и- вьра- wәлате гәрм
5.Бани- вьра- ч’ьйа

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Наве мәье пайизе бира wәданьн?
3.Хенщи наве тәйрәда, к’ижана шайир биртинә, чь наве тәйрәдайә дьн ьун заньн?

Ә’ЗИЗЕ ИСКО

(1927-2005)

Баьар

Qödум к’әтнә сöр’ у сәрма,
Сәqәм иди нашьдинә,
We ьу кьрьн бае гәрма,
Ба’гәр иди налувинә.

П’әнще р’ое тира хwә р’ьст,
Ьнгавт синге ч’йа у банйа,
Шәп’е бәрфе ьелана хьст,
Хӧлин к’әтйә щәw у канийа.

Шьр’ке аве дәр баьаре
Тиш-тиши бун, ьатнә харе,
У тәйрәдә дахьст мьзгин:
-Баьар ьатийә- wә’де р’әнгин.

У хwә ь’әсйан дәшт у зозан,
Халича нәхш ә’рде р’ахьст,
У баьара к’awә т’әр’лан,
Ч’ьра ә’мре дьне вехьст.

Хәвәре чәтьн

1.Qӧдум- вьра- qәwat
2.Сәqәм- сәрма зьвьстанейә зор
3.Ьу кьрьн- вьра- бәрдане, бәри дане
4.Налувинә- к’ьлама шине навежә
5.Ььнгавт- лехьст, бьриндар кьр
6.Ьелан- щие бьльнд, сәре ч’ьйа
7.Тәр’лан- вьра- бәдәw

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир ьатьна пайизе чawa тинә бәр ч’ә’ва?
3.Ьун дькарьн мәье пайизе сьре-дор бежьн?

Пайиза дәрәнг

Пайиз ь’әлйа у дawәрийа,
Qӧдум к’әти, уш ле бьрйа,
Шьрит- р’әфе тәйр-тәйрәда
Ьелбун бәр’ие, р’е ьәв нәдан.

Р’ое п’әнще гәш бәрәв кьр,
Ә’рде хелийа чәнге хwә кьр,
Нав мешәда р’ьщаф бәзи,
Хәмьл wәшйан, дар- ман тә’зи.

Дәшт у зозан бунә нәнас,
Ч’ьлмьсинә хәмле ь’әwac,

Гьран буйә села ә’змин,-
Бәрк’ ньхамтийә ә’змане шин.

Зьвьстанә ль бәр дери,
Qьраре we ьатьн сери,
Ьындьк майә, хут әw чахә,
Орхана чил ә’рде р’ахә.

Хәвәре чәтьн

1.Дawәрийа- чахе дәрданәке дышон у дәвәр’у датиньн, ав ле дадьwәрә
2.Уш- вьра- qәwat
3.Бьрйа- дәрбазбу, хьлазбу
4.Ьелбун- вьра- чун, фьр’ин
5.Чәнг- вьра- мьж
6.Бәзи- вьра- р’әви

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир ьатьна пайизе у дәрбазбуна бәрва зьвьтсане чawa тинә бәр ч’ә’ва?
3.Наве мәье пайизе сьре-дор бежьн

Зьвьстан

Зьвьстане кьрийә к’арә,
Дәрва сӧр’ә, дәрва сарә,
Ба- ба’гәре зарәзарә,
Бәрфе бера дькә харә.

Ньхамт ч’ә’л у к’орте дузе,
Ч’әм р’уqалкьр шәлте бузе.
Газ-гедук ьатьн дадане,
Сәqәм дәрк’әт ль мәйдане.

Хәвәре чәтьн

1.Кьрийә к’арә- к’аре хwә кьрийә
2.Бер- минани мәр’айә
3.К’орт- ч’ә’л
4.Р’уqал кьр- р’укьр
5.Шәлт’-вьра- кәрие бузе
6.Газ, гедук- р’е-дьрбе ль ч’ьйа

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.К’ижаньн мәье зьвьстане?

Баран дьбарә

Баран дьбарә, баран дьбарә,
Ьурьк у нәрмьк жорда те харә,
Wәльдин, к’ышйан, чәләнг тенә хар
Шьр’ке барана назькә ә’мьрдар.

Щан дьвьн синг у бәре зозана,
У р’ә’м назьли бәсте арана,
Жь гәлийа дәрте ьылма щьнәте,
Дьнйайе wәр бу бина qӧдрәте.

Пышта хwә к’ӧта ә’рш-ә’змане жор,

Нура ӏ’әвт р’әнги вәбу к’әскәсор.
Баран дьбарә, баран дьбарә,
Ӏурьк у нәрмьк жорда те харә.

Ә’змана к’öта дәфа баӏаре,
Пәйабу ә’рде бука адаре,
Бина бьӏаре, те бина бьӏаре,
Барана адаре жорда те харе.

Хәвәре чәтьн

1.Wәльдин- бун, пешда ӏатьн
2.Чәләнг- чапьк, лəз
3.Шьр’ьк- вьра- дьлопе баране
4.Щан дьвьн- тенә шуштьне
5.Назьли- пәйабу
6.Аран- щие гәрм, нә зозан
7.Ӏелм- ӏ’öлм-гöлм
8.Wәр бу- вьра- бәлабу
9.Qöдрәт- вьра- щьнәт

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Баран ӏ’имли к’әнге дьбарә?

Дьнйа мьн

Дьнйа мьн гöл, сосьньн,
Шер, к’ьлам, хәзали,
Пьрсе мәӏ’буб у пәсьн,
К’әда ӏ’әлал у хwәли.

Дьнйа мьн ӏ’öва зьйарәтийә,
Нур, шәмала шәмсе ал,
Дьнйа мьн әшq, мöӏ’бәтә,
У ә’мьре бе шәр’ у qал.

Дьнйа мьн к’әне зар’анә,
Бәшәра дайикайә хwәш,
Дьнйа мьн бә’ра зәвийанә
У худана деме гәш.

Дьнйа хwәр’а әз дьжим,
Дьнйа мьн шер, к’ьламә,
Дьнйа хwәр’а әз шамә,
Дәнгбеже дьнйа хwәмә.

Хәвәре чәтьн

1.Хәзали- щур’әки шьера, wәки Р’оӏлатеда ә’йанә
2.Мәӏ’буб- ӏ’ьзкьри

3.Шәмал- р’онкайи
4.Ал- вьра- сор
5.Мӧҥ’бәт- ҥ’ьзкьрьн
6.Qал- шәр’
7.Дем- сьфәт

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир дьве- дьниа wи чийә?

Башqәйә

Ҥ’әзар гол у бә’р ҥәвьн,
Ава канийа башqәйә,
Ҥ’әзар дьли тӧ ҥ’ьзки,
Ле ҥ’ӧва де башqәйә.

Ҥ’әзара тә р’амусьн,
Әw әшqа дьлайә,
Wәхта де тә р’адмусә,

Әw р’амусан башqәйә.

Wәхта ахин жь тә те,
Дьле дайке шә’дәйә,
П’әрче щәгәра wейи,
Ҥ’ӧва дайке башqәйә.

Хәвәре чәтьн

1.Р’амусьн- пач’кьн
2.Әшq- шабун
3.П’әрч’ә- п’ар

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир чьма әwqаси де ҥ’ьздькә?
3.Ҥун али де у баве хwә дькьн?

Әм

(п’арәк)
Әм жь qӧр’на тен,
Нура ә’рша тен,
Ләйлана ә’рде.

Әм жь qӧр’на тен,
Бь сьрафәт у зен,
Шә’дә- бәдел, ҥен.

Әм дьне насьн,
Ә’гит, мерхасьн,
Бе т’ащ у сазьн.

Мә дитьнә мьҥел,
Qәт’ьл у ҥеләҥел,
Дьнйа мә буйә сел.

Ҥ’ут, дew р’абун мә,
Сәд щар мә зедә,
Бун азар, зәдә.

Нәбун сәрәвдә,
Бь зьмане хwә
Ман сәр айина хwә.

Әм к'этьн ч'ийа,
Мә да сәр р'ийа,
Әм бунә к'очәр.

Р'öһ'ва әм бун тәйр,
Шерки мә кьр сәйр,
У шәхс мә бу мәйр.

Р'астә, әм бе т'ащьн,
Әм нә бе бащьн,
Дьжмьн мә а'щьн.

Зьлфәқаре мә,
Зар, зьмане мә,
Әw гömана мә.

Хәвәре чәтьн

1.Qöр'нә- сәд сал
2.Ә'рш- вьра- ә'зман
3.Ләйлан- вьра- мьж
4.Сьрафәт- аqьл, занәбун
5.Бәдел- wә'дә
6.Ћен- чах
7.Мьћел- шин
8.Qәт'ьл- көштьн, мьрьн
9.Ћеләћел-шәр'е гьран
10.Азар- щәфа
11.Зәдә- нәхwәши
12.Сәрәвдә- вьра- бирнәкьр
13.Айин- вьра- айина дин, qьрар
14.Шерки- минани шера
15.Сәйр- ньћер'андьн
16.Мәйр- qалбу, мәћ'кәмбу
17.Бащ- вьра- нә к'әсивьн

18.А'щ- вьра- хернәхwәз
19.Зьлфәqар- наве шуре тужә
20.Саз- вьра- дәwләт

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир чьма дьвежә: "Әм манә сәр айина хwә"?
3.Ле дәрћәqа зьменда шайир чь дьвежә?

АӀ’МӘДЕ ГОГЕ

(1937-2003)

* * *

Баран бари, тә’в we чу,
Зомә ль бәр аве чу,
Сәрма зоре дьдә мә,
Бьра саг’вә коне мә:
Щи-сьт’ара фьрара,
Әвә ӀӀ’але к’очәра.

Хәвәре чәтьн

1.Фьрар- вьра- к’очәр пешьн
3.Бәр’и- wәлате гәрм, wәки пайизе тәйр-ту дьфьр’нә wьра
4.Ләйлан- вьра- бәдәwи
5.Нур- р’онкайи

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир чьма пәсне кон дьдә?

БАӀАРӘ, ХWӘШ БАӀАРӘ

БаӀарә, хwәш, баӀарә,
Qалч’ич’әк бәр зьнарә,
Ми сәр бәрхе к’алә-к’алә,
Qӧльнг бәр’ие ӀӀатьнә малә.

Ләйланә, ӀӀа, ләйланә,
We те байе гәлйанә,
Дор-бәр мерг у чиманә,
Гӧл-сосьн хәмле wанә.
Wәхта чуйина ч’йанә,
У ӀӀьлгер’а элейә,
БаӀарә, хwәш баӀарә,
Нур сәр дьне дьбарә.

Хәвәре чәтьн

1.Qӧльнг- тәйәрдәкә студьрежә
2.Qалч’ич’әк- кӧлилка бьӀарейә

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Wә qалч’ич’әк дитьнә?
3.Чәнд р’оже бьӀаре ӀӀәнә?

К’ӘМАЛ Т’ОЛАН

Тawуси Мәләк

(1953)

Wәхта ћин щићан т’әвдәк бәћ’ырбу,
Нә ә’рд, нә ч’ыйа у нә жи бани ћәбун,
Эздане дьловaн тӧ кьри мәзне мәләкан,
Жь ћьнге ћ’әтани иро наве тә ль ћәр щыйан,
Тӧйи хальqе ә’рд, ә’зман у р’ӧћ’льбәран,
Тӧйи мәзьне чьqас сӧр’ у к’әрәмәтан,
Тӧйи мәфәра дине эздийа ль ћәр дәран.

Хәвәре чәтьн

1.Ћин- ће, ћьла ће
2.Щићан- дьнйа
3.Бәћ’ьр- бә’р
4.Эздан- навәки Хwәдейә
5.Дьловaн- р’ә’м
6.Хальq- ә’франдар, Хwәде
7.Р’ӧћ’льбәр- р’ӧћ’бәр
8.Сӧр’ у к’әрәмәт- вьра qәwат у мә’рифәт
9.Мәфәр- сьт’ар, мәщал
10.Мәк’ан- мьк’ан, щи

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир чь щур’әйи пәсне Тawьси Мәләк дьдә?
3.Тawьси Мәләк чи эздийайә?

Wайе, миро

Әзе сьвәке зу чумә гәлие Шәнгале- нава эздийан,
Мьн ди мир Ә’ли бәг ль диwане р’уныштьбу- ль щәм кал у пиран,
У сәр мьле wи ћәбун к’ӧрк у ә’ва, дь дәстда йа пенщдәрбан,
Дьгот: “Гәли р’успийе эздийа у әндаме щьвата р’ӧћ’ани,
Османи дьвежьн: “Гәрәке эзди wәрьн, ола мә qәбулкьн,
Тек’әвнә бьн бандора qанун у низаме мә- сӧлт’анан,
Гава әw нәйен, qанун у низаме мә наснәкьн,
Әме qьр’кьн зар’ у зеч’ен wан, ола wан жь орт’е ћьлиньн”.

Мьн ди- ӏ’әму ә’вде эздийа р’абунә сәр п’ийан у готьн:
“Ӏолә, ӏол ӏола Эзиде Сорә, йан- иман, йан –нәман,
Әм сонд бьхwьн бь Таwьси Мәләк, сәре мә бь сәре тәр’а,
Ӏ’әта йәк жь мә ӏәвә, әм нәӏельн т’ö кәс бьк’әвә щи у wаре мә”.

Хwәде хәра бькә мала сölт’ан Сölейман,
Ә’мьр да пашwәр’ьйан, кö ль эзидйан р’акьн тофан,
Wан хwәденәнаса бәре хwә данә гәлийе Шәнгале,
Лехьстьн qизен хам, букен сәрбьхели у хорте щьwан,
Хуна жьн у меран дьӏәр’ьки wәкә ава ч’әм у каньйан.

Мьн дит жьнәкә әхтьйар дькьрә qир’ у ӏәwар, дьго:
“Ах, ло, бьра, фәрманә, диса фәрмана мә- эздийан,
Агьр бәрданә гәлийе Шәнгале у гönде эзидйан,
Әw хwәденәнас дьхәньqиньн ә’гит у хwәшмеран,
Әва, кö ьатйә сәре мә, бьла нәйе сәре göре ч’ьйан”.

Хwәде хәра бькә мала османьйан,
Мьн ди сölт’ан у п’адишан ль ьәв дькьрнә qир’ин,
Дьготьн: “Мә дил гьртийә Ә’ли бәге мире Эзидхан”.
Ле хьстьн qизен хам, букен сәрбьхели у хортен щьwан,
Хуна жьн у меран дьӏәр’ьки wәкә ава ч’әм у каньйан,
Бәре qәфле бук у qизен эзидйан дьданә шарьстанан.

Хәвәре чәтьн

1.Мир Ә’ли бәг- мирәки эздиайи сәдсалиа 19-а
2.К’örк у ә’ва- наве к’ьнща
3.Пеншдәрб- qьрмә
4.Wәрьн- вьра- бен
5.Ол- айина дин
6.Низам- qьрар
7.Зеч’- жьн
8.Хәра бькә- хьрав бькә
9.Сölт’ан Сьлеман- наве сölт’ане р’омейи wи зәмани
10.Пашwәр’у- мәрьве пашдамайи, хьрав

11.**Тофан-** лейи
12.**Ӏизе хам-** ӏизе мернәкьри
13.**Щьwан-** щаһьл, хорт
14.**Дьһәр'ьки-** дьк'ышйа
15.**Әхтйар-** вьра- пир
16.**Фәрман-** вьра- ӏьр'
17.**Хwәшмер-** мере хөрт, сәр хwә
18.**Ӏәфлә-** вьра- к'ом
19.**Шарьстан-** вьра- щие дур

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Һун заньн, к'а Мир Әли бәг к'ийә?
3.Османиа чь готьбу эздийа?
4.Эздийа чь щав да?

К'и бежә

К'и чь бежә, была бежә, әз бь хwә эздимә,
Әз баш дьзаньм- бав у дайикен мьн жи эздинә,
Дирок шадәйә, кө һ'әму бапирен мьн эздинә.
Ө'льмдар заньн, кө ола мә бәри Адәм у Һewайә,
Мә же бәрева бawәри бь Хwәдайәки т'әне һәйә,
Әм т'ьми дьвежьн, шәр' у хер бь дәсте йәк Хwәдайә,
Әw Таwьси Мәләк имана мәйә у wәк'иле Хwәдейә,
Әм ль һәр мәк'ани у һәр дәмеда бь ве ола хwә р'азинә.

Хәвәре чәтьн

1.**Дьзаньм-** заньм
2.**Дирок-** т'арих
3.**Бапир-** кал у бав
4.**Дәм-** wә'дә

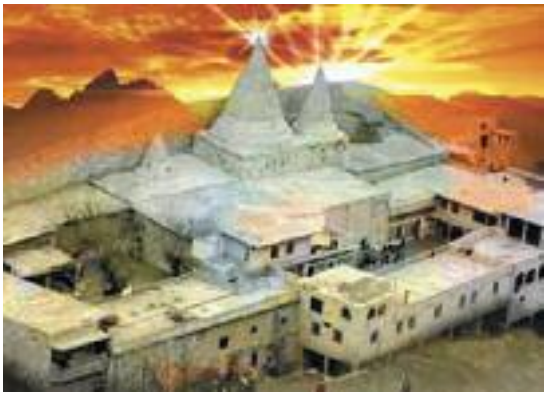

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Фькьра шьере дәрһәqа чьдайә?

Чәнд ӏ’әзар

Чәнд ӏ’әзар щаран
Ӏатә п’әлч’ьқандьн,
Ӏатә т’аланкьрьн,
Фәрман ле р’акьрьн,
Хwәстьн wәндабькьн,
Хәласбькьн имана мьн.

Ле wәнда нәбу имана мьн,
Нәӏатә жь бирькьрьн әрк’ана мьн,
Тawьси Мәләк ӏәр мәфәра мьн,
Бь хер ну гәшдьвә чанда мьн.

Хәвәре чәтьн

1.П’әлч’ьқандьн- ӏ’ьнщьр’андьн
2.Wәндабькьн- ьндакьн
3. Әрк’ан- бawәри.
4.Бь хер- хер
5.Гәш- гөлвәдьдә, зордьвә
6.Чанд- култура
7.Ну- т’әзә

Пьрс у пешданин

1.Шьере әзбәркьн у бежьн
2.Шайир дәрӏәqа чьда дьньвисә?

Т’ЕМУРЕ ХӘЛИЛ

(мәсәле зарготьна щьмә’те)

Хорте беисаф

(1949)

Р’ожәке каләк ӏ’әспа хwә сйар дьвә, хьзмәт дьчә гönде щинар. Әw р’ева р’асти хортәки те, кö бәр тә’ва ӏавине к’әсьри, wәстйайи анщах р’е дьчә. Гöне кале пе те, хорт давежә т’әркйа хwә, у дьчьн.

Р’ева хорт хwә нәӏәqие дьгрә у дьле хwәда дьвежә: “Wәллә, әзе к’ölмәке стöе калехьм у ӏ’әспе же бьстиньм.Ве чоле к’е ӏаж к’е ӏәйә?”.

Бәри лехьстьне әw ве пьрсе дьдә кале:

-Баве кал, мәрие кö хьравие дькә, әw хьрави чәнд сале дьн те пешйа wи?

- К’и занә, лао, щарна- дö-се сала шöнда, щарна жи- дәӏ сала шöнда те пешийа wи.

Пәй ве готьнер’а хорт к’ölмәке патка стöе кале дьхә, wи жь сәр ӏ’әспе тинә харе у ӏ’әспе ӏьлдьдәдьчә. Кале хеләке шöнда сәр ӏ’ьше хwәда те, р’адьвә, п’оси-п’осидә дьдә сәр р’е, дьчә. П’ьр’ дьчә,

ьндьк дьчэ, дина хwэ дьде we хорт сэр ь'эспе к'этйэ, базне стöе wи шькэстийэ. Qир'инэкэ wи э'рдэ, йэк- э'зманэ.

Кале дьве:

- Хорто, е нэьэqие дькьн, awa сэр бэла хwэ вэдьвьн.

- Хöде мала тэ хьравкэ,- хорт дьвежэ, нэ мьн жь тэ пьрси, wэхта мэрьв хьравие дькэ, эw хьрави к'энге те пешийа wи, тэ гот- ь'эта дэь сала жи дьк'шинэ, ле йа мьн qэт сэь'этэке жи нэк'ьшанд.

- Эва, кö иро ьатийэ пешийа тэ, бона хьравие тэйэ дэрбазбуийэ, лawo, ле бона хьравийа, кö тэ бона мьн кьрийэ, we паше бе пешийа тэ.

Хэвэре чэтьн

1.**Хьзмэт-** вьра- бь шöхöл
2.**К'эсьри-** зэ'ф wэстйайи
3.**П'оси-п'осидэ-** п'ошманбуйи, бэрхwэк'эти
4.**Базне стö-** ь'эстук, wэки незики стуйэ

Пьрс у пешданин

1.Мэсэле ьинвьн у гьликьн
2.Фькьра мэсэле к'ижанэ?

Дö бьра

Р'эшо у Башо бьре ьэв бун. Р'ожэке ьэрд бьра р'адьвьн, дьчьн зэвийа хwэ авдьн. Эw ь'этани нивро дьхэвьтьн. Р'эшо бь мэ'нике хwэ та дьдэ у ледхэ те мале.

Башо т'эне дьминэ у дьдэ аqьле хwэ: "Шöхöле Р'эшо мале т'önэбу, эwи фелбази кьр, чу фьравине бьхwэ".

Паши ве йэке Башо жи мэр'а хwэ дьдэ сэр мьле хwэ у те мале. Пьш дери эw хwэ дьтэлинэ, дьньер'э we Р'эшо сэр кölев чармерки р'уньштийэ у ьекэр'уне дьхwэ. Де же дьпьрсэ:

- Лawo, тэ чьма бьре хwэр'а ьнэ ьекэр'ун нэьишт? Нэ ахьр эw жи ньна бьрчийэ.

-Э, дае, - Р'эшо дэсте хwэ дьдэ сэр зьке хwэ,- орт'а зьке мьн у зьке бьре мьнда т'ö фьрqи т'önэ, мьн т'ер хwэр, бьзанвэ- эw жи т'ерэ.

Гава Башо ван хэвэра дьбьне, дери вэдькэ у те ьödöр'. Эw хwэ кэр'и датинэ, гьва ьаж гьлийа т'önэ.

- Башо, тэ зэви т'эмам авда, хьлаз кьр?- Р'эшо дьпьрсэ.

- На.

- Чьма? – Р'эшо мэт'эл дьминэ. – Нэ готи тэ хьлазкьра, паше бььатайи. Ле алийе нэавдайи we чawавэ?

- Тö хэма нэкэ, эw алие хwэха аве бьк'шинэ хwэ. – Башо фэн гот.

Р'эшо, кö сэрва чу Башо чь дьхwэзэ бежэ, сэре хwэ кьрэ бэр хwэ у соро-моро бу.

Хәвәре чәтьн

1.Хwә та дьдә- дьр'әвә, мә'ниа дьгрә
2.Хwә дьтәлинә- хwә вәдшерә
3.Чармерки- чахе льнге хwә бьн хwәда қәтдькьн у р'удьнен
4.Сәрва чу- сәрwәхтбу

Пьрс у пешданин

1.Мәсәле ьиньвьн у гьликьн
2.Фькьра мәсәле к'ижанә?

Кәw у р'уви

Кәw чоле р'асти р'уви те. Р'уви кö дьвинә кәw те, хwә хәwар датинә. Гава кәw незик дьвә, р'уви р'адььелә- дьгрә. Кәw дьнььер'ә ч'ара we т'önә, дьвежә р'уви:

- Дә, döа' Хwәде бькә, wәки неч'ира ьа п'ара тә к'әт.

Р'уви дьвежә:

- Зә'ф р'азимә, Хöде.

We дәме кәw жь дәве р'уви дьфьльтә у дьфьр'ә, пешбәри wи датинә. Р'уви диса сәре хwә бәрбь жоре дькә, дьвежә:

- Мала wи нә ававә, е кö бьрчийә, ле р'азибуна хwә дьдә Хöде.

Кәw жи дьвежә:

- Мала wи нә ававә, е кö хәwa wи найе, ле хwә хәwар датинә.

Хәвәре чәтьн

1.Хәwар- вьра- хwәдегьрави р'азайи
2.Р'адььелә- дьгьижә сәр
3.Дәм- дәqә
4.Дьфьльтә- хьлаздьвә
5.Пешбәр- бәр

Пьрс у пешданин

1.Мәсәле ьиньвьн у гьликьн
2.Фькьра мәсәле к'ижанә?

Qьса ба у мәрәке

Р'ожәке ба мәрәкер'а дьвежә:

- Хушке, тö дәре хwә вәкә, әзе кае биньм текмә сәр ка тә.

Мәрәк ле вәдгәр'инә, дьвежә. Ь'әйран, тö ка мьн нәвә, йа тә нә лазьми мьнә!

Хәвәре чәтьн

1.Мәрәк- щие кайе
2.Ка- щур'әки дәбре, wәки пәй нандьрунер'а дьминә

Пьрс у пешданин

1.Мәсәле ьиньвьн у гьликьн
2.Фькьра мәсәле к'ижанә?

Бәг у гöнди

Р'ожәке бәгәк бажер'да р'асти гöндие хwә те. Бәг пьрс-пьрсйара же дькә:

-Лаwo, ль гöнд чь ьәйә, чь т'önә?

- Wәллә, тьштәки öса т'önә, - гöнди дьвеже.

- Вьрда- weда?

- Чь бежьм, т'әне к'әлбе wә сәкьти.

- Лао, к'әлбе мә йәки гöрех бу, нә

жи нәхwәш бу, чьма сәкьти?

- Бьра бәги хwәшвә, сәре көр'а бьнһер'ә. Һ'әйф, баве тә- нә да, нәстәнд.

- Лawo, чь баве мьн һатьбу?

- Чь тә вәшерьм, чь жь Хöде, бәге мьн, пәй мьрьна баве тәр'а дьйа тә һaqa нава хwә да, кö мьр.

- Демәк дьйа мьн жи мьрийә?

- Бәге мьн, wана ә'мре хwә кьрьбун. Һ'әйфа жьна тә, щаһьлщаһьл мьр.

- Көр'о, дә йәксәр бежә агьр мала мьн к'әтийә!

- Wәллә, әз гор'а баве тәкьм, һ'әтани һатьна мьнә вьра- мә агьр иди тәмьранд.

Хәвәре чәтьн

1.**Бажар'-** шәһәр
2.**К'әлб-** сә, куч'ьк
3.**Сәкьти-** сә дьсәкьтьн (һ'ьшкдьвьн)
4.**Һaqa нава хwә да-** aqaси бәрхwәк'әт
5.**Йәксәр-** щарәкева
6.**Тәмьранд-** весанд

Пьрс у пешданин

1.Мәсәле һинвьн у гьликьн
2.Фькьра мәсәле к'ижанә?

Р'уви у тьри

Щарәке р'уви р'асти баг'әки тьрийа те, дьньһер'ә we дора wи баг'и сур кьрьрнә. Фәсала р'уви т'önәбу бьк'әвә нава бег'. Әw дора бег' дьчә-те, чәнд фьтьла дьдә хwә, дьньһер'ә we qöләкә бьч'ук суреда һәйә. Әw дькә бьк'әвә qöле, бәхтр'а qöл зә'ф тәнг бу. Илаща wи те бьр'ине: бьһелә һәр'ә, һ'әйфа wи тьрйа те, нәчә жи, ч'арә т'önә. Хwәда дьк'әwгьрә, дö-се р'ожа бәр we qöле дьтәлә, жь qöле дәрк'әвә һәр'ә, ле- нькарә. Диса дьк'әwгьрә, се р'ожа бьрчи бәр qöле дьминә, р'ожа чара анщах жь qöле дәрте. Пыш хwәва ль бег' дьньһер'ә у дьвежә:

- Һәй, баг'о, тö хwәш баг'и, тьрие тә жи хwәшьн, ле, һ'әйф, кö әз бьрчи к'әтьмә нава к'ол у мове тә, бьрчи жи дәрк'әтьм.

Хәвәре чәтьн

1.**Сур-** диwар, чәпәр
2.**Фьтьл-** зьвьр'
3.**Илащ-** ч'арә
4.**Дьк'әwгьрә-** бинтәнгдьвә, дьгри
5.**К'ол-** һешнайи, гәлә щара- һешнайа бе бәр
6.**Мов-** баг'е тьрийа

Пьрс у пешданин

1.Мәсәле һинвьн у гьликьн
2.Фькьра мәсәле к'ижанә?

Мьжули

Р’ожәке мәрики нәнас ль маләке дьвә меван. Тә’ште датиннә бәр, дьхwә, ле т’ер навә, жь малхwе дьпырсә:

- Фьланкәс, ьун нане нивро жи дьдьнә мевана?

- Дьдьн, ле- надьн.

- Дә, йәксәр нане нивро жи биньн, әз бьхöм, ьәр’ьм.

Ве щаре жи дьхwә, диса т’ер навә, жь кәвание дьпырсә:

- Хушке, ьун шиве жи дьдьнә мевана?

- Дьдьн, ле- надьн.

Шиве жи дьхwә, диса т’ер навә, дьвежә:

- Ьун р’ьйа меванар’а нан датиньн?

Ве щаре малхе мале ьерс дьк’әвә, же дьпырсә:

- Тö жь к’ö тей, к’öда дьчи?

- Әз дьчмә сәр ь’әким.

- Нәхwәшийа тә чийә?

- Әва дö мәьәнә мә’де мьн ьатийә гьртьн, тыштәки нькарьм бьхöм.

Хәвәре чәтьн

1.**Ь’әким-** дохтьр

Пырс у пешданин

1.Мәсәле ьинвьн у гьликьн

2.Фькьра мәсәле к’ижанә?

Т’ЕМУРЕ ЗИЛО

Г ә л ә щийа у гәлә щара ьатйә ньвисаре, wәки ььле ье сале Щьмьöрйәта Әрмәнистанейә пешьн (сале 1918-1920-и) Усьв бәг диwана (пар’ламента) щьмә’та әрмәниада wәк’иле щьмә’та эздиабу, ле, ньзма чьма, дәрьәqa we йәкеда xwә кәр’дькьн, йан кем дьвежьн у дьньвисьн, wәки пашwәхтие- жи әwләде щьмә’та мә диwана Әрмәнистанеда ьәбунә, дәрьәqa чьда, лазьмә у ә’сәийә, wәки әм бьзанвьн. Ьж wан әwләде щьмә’та мә йәк жи Т’емуре Зилойә.

Ь’әтани әм дәрьәqa wида ь’әвәки ьургьли хәвәрдьн, лазьмә бе готьн, wәки хазма сале советие, мәрьв бона әмәк у щәфе п’ьр’ дьбун әндаме диwане, әw жи- wәк’иле щьмә’те ч’ук. Т’емуре Зило ььма ьж wан мәрьве дәгмәбу, wәки щьмә’те у дәwләте ит’бара xwә пе анин, кö әw бьвә депутат.

Лайиqә әм сәрьатйа ә’мре Т’емур гьликьн, wәки әw бира wә у ньсьле пашwәхтиеда бьминә. Т’емур 1-е мәьа сала 1957-айә к’ануна пашьн гönде нәь’иа Ахбаранейи Сәнгәр’еда (нььа-Каниа Шир) дьйа xwә буйә, сала 1974-а xwәндьна орт’ә стәндийә,

пер’а жи- сале 1972-1974-а, хwәндьнхана п’ешәк’ариеда хwәндийә у п’еше механизатор дәст анийә. Дö сала, чаwа wи чахи жи qьрар бу, ордиеда qöльхкьрйә. Пәй ордиер’а гöндда диса механизатор хәвьтийә, ле сала 1991-еда әw сәрк’аре гöндә.

Сала 2001-е әwи хwәндьна бьльнд дәст анийә- бь хьлазкьрьна занингәьа (университета) Абовйанейә “Ьатис”-е, буйә мальәбунзан.

Әw сала 1985-а ьж округа (щидәрәща) Сахкаьовите ьатйә бьжартьне депутате шеwра Әрмәнистана Советиейә Ьәрәбьльнд, ле салəке шöнда әw ь’әмщьвата 28-да, йа фьрqа Әрмәнисанйә комунистиеда, те бьжартьн кандидате комитеа Фьрqа Әрмәнистанейә Комунистанейә мәрк’әзие. Дьвәк әв нав у хәвәр зәф тьшти нәвежнә wә, ле лазьмә ьун бьзанвьн, wәки ьәрдö дәргә-диwане жорготи wә’де хwәда е ьәрәбьльндбун.

Т’емуре Зило ьса жи- щергә р’әwa стәндьнә, мәсәлә, әw чәнд щара бь ьöрмәтнә’ме комитеа Әрмәнистанейә комсомолейә мәрк’әзие, Комитеа комсомолейә ь’әмт’ьфаqиейә мәрк’әзие ьатйә р’әwакьрьне.

- Сәва мьн ьöрмәтнә’мә у р’әwa әwqаси фәрз у бьһа ниньн, чьqаси хирәта мәрьва у хwәйкьрьна ә’рф у ә’дәте мьлəтие. Әз к’ö жи хәвьтимә, мьн щә’дандийә, wәки наве мьлəте эздиа бьльнд у бь к’öбари бе хwәйкьрьне, ьса жи достиа щьмә’те әрмәниа у эздиа мәь’кәмвә, нә ахьр wәлате щьмә’та әрмәниада п’арәкә щьмә’та эздиа хьлазбуна хwә дит, хwәнд, пешда чу...

Бәле, мере минани Т’емуре Зило, wәки бь сала дәргә-диwанада wәк’илти щьмә’та мә кьрьнә у ньһа жи дькьн, лайиqи пәсьндайине у ч’ә’вледайиненә.

Хәвәре чәтьн

1.Дәгмә- вьра- бь ьәжмара ч’ук
2.Мальәбунзан- экономист
3.Р’әwa- п’ешк’еш
4.Комсомол- зәмане советиеда т’әшкиләта щаььла бу, әндаме we жи дьһатнә навкьрьне комсомол

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн
2.К’ийә Т’емуре Зило?
3.Мәрве минани Т’емуре Зило ьун насдькьн?

МИШАЙЕ QАЧАХ

Гәлә щара ћатйә готьн у ньвисаре, wәки дәwьр у зәмана хwәндьн у ньвисар сәва щьмә’та мә гönәбунә, ле хьлазиа сәдсалиа 19-ада әwләде щьмә’та мә дәстбь хwәндьне у ньвисаре кьрьн, фә’мдарийә, wәки мә’нә у qимәте дәрсдаре эздиа сәва ви шöхöли зә’ф фәрзбу у ньћа жи- фәрзә, хазмасәрк’аре мәк’т’әва. Ьж wан сәрwере эзди йәк жи Мишайе Qачахә, е кö сале дьреж сәрк’ари мәк’т’әвәке кьрийә, к’ижан гönде Садунседайә (пешда наве гönд Карвансәра, П’ошт у Ә’мре Т’әзә буйә). Wи гöндида wәкә дö qöр’найә, wәки ћ’имли эзди манә у дьминьн, ә’дәте хwәндьнейә баш ви гöндида ћәбунә у ћәнә. Ћәр т’әне бәсә бе готьн, wәки дәрсдарәки эзди, е кö наве дәрсдаре әмәкдари ћöрмәтли стәндийә, дәрсдар у сәрwерәки мәк’т’әва wи гöнди Сәћ’иде Усьв бу. Наве дәрсдаре Әрмәнистанейи әмәкдари ћöрмәтли ћьла ће сала 1947-а данә wи, ле сала 1999-а наве wи мәк’т’әва гönд кьрьн. Ьж ве мәк’т’әве ьса жи гәлә әwләде щьмә’та мәйә хwәнди дәрк’әтьнә у qöльхе щавдарә башqә-башqәда хәвьтинә.

Ле ньћа дәрћәqа Мишайе Qачахда, әмәке к’ижани нав пешдабьрьн у хwәндьна мәкт’әввane эздиада бәрбьч’ә’вә. Әw сала 1941-е wи гöндида дьйа хwә буйә, Әw әwләде дәрсдарәки эздийи пешьн Qачахе Тьћарә, е кö ћьла ће сале сәдсалиа дәрбазбуийә 30-и шәћәре Ленинграде (ньћа- Санкт-Петербург) у Т’ьлбиседа хwәндьна бьльнд стәндийә у ћ’ьзкьрьна ћьндава хwәндьнеда бал щьмә’та мә пешда анийә. А ћьма бәр дәсте wи бави Миша мәзьнбуйә у ћатйә т’әрбәткьрьне. Әwи чәнд щиа хwәндьн стәндйә- сала 1966-а совхозтехникума механизасиа гönд у электрафикасиае хьлазкьрийә, сала 1986-а- института нормәкьрьна хәвате, ле сала 2001-е- занингәћа Абовйанейә “Ћатис”-е. Мишайе Qачах сале 2001-2010-а сәрwерти мәк’т’әва гönд кьрийә у изәкә к’ур у бирнәкьрьне нав т’ариха мәк’т’әв у хwәндьна гöндда ћьштийә.

Хәвәре чәтьн

1.Мә’нә- qимәт
2.Qöр’нә- сәд сал
3. Занингәћ- университет

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ћинвьн у гьликьн
2.К’ийә Мишайе Qачах?
3.Ћун ьж дәрсдаре хwә к’е ћ’ьздькьн?

СӘРӘЩӘМ

1.Әм эздинә (Ә'зизе Ә'мәр) 3
2.Чәнд к'ьламе ьана ь'әжа эздиайә мьләтие
а)Баво, ьәланә 4
б)Шәр'е Ерасхе 5
3.Ь'әмцьвата эздие Әрмәнистана Шewрейә сьсйа (Ь'әсәне Шех-Мә'муде) 7
4.Р'ожнә'ма эздиайә ә'wьл (Ә'зизе Ә'мәр) 9
5.Р'адиохәвәрдане эздики (Ә'зизе Ә'мәр) 10
6.Бьройе шех Дәwреше у К'әрәме шех Сьло (Ә'зизе Ә'мәр) 11
7.Ордихане Ләзги (Ь'әсәне Шех-Мә'муде) 12
8.Мьләт т'әв wәйә (Ордихане Ләзги) ... 12
9.Сәь'иде Иво (Ә'зизе Ә'мәр) 14
10.Сьвтә (Сә'ьиде Иво) 15
11.Мьпире Хödo (Ь'әсәне Шех-Мә'муде) 17
12.Бәрхване мә 18
13.Гölсьна ч'ук 19
14.Лури (Щасме Щәлил) 22
15.Тьштәки мьн ьәйә- тьштанок (Ордихане Щәлил у Щәлиле Щәлил) 23
16.Мьришке фә'мкьр (Ордихне Щәлил)..... 29
17.Ле кәвьр? (Ордихане Щәлил) 31
18.Ә'мьр- бона ә'мьр (Сутойе Щьнди) ...32
19.Шальк шиноке 34
20.Гәлинги дарә 35
21.Долаве 36
22.К'ьш, к'ьш, мьришке 37
23.К'әчәло 39
24.Хозандаг'е (Щәмила Щәлил) 40
25.Дара мьраза 42
26.Р'ож чун 43
27.Ь'әр'мә нав гәда 45
28.Зьвьстанә (Ә'гите Шәмси) 47
29.Ләйлан 48
30.Ч'әм 49
31.Ьавине баркьр 50
32.Qьр'ави 51
33.Хәw конда 52
34.Кör'е мьн 53
35.Пайиз 54
36.Ч'әм 55
37.Хазьл диса зар'бума (Сьмойе Шәмо) 56
38.Бьндарука qиз-бука (Ә'т'аре Шәро) ...57
39.Ьәдайа к'әсив п'адшер'а 58
40.Qьжьк у мьнмьник (Щәрдойе Әсәд)...61
41.Пайиз 62
42.Әз чь дьхwәзьм? (Мик'айеле Р'әшид) 63
43.Ширәте баве 64
44.П'еше, нан бьхwә 66
45.Шер у р'уви 68
46.Мала бе щинар 72
47.Ахьрйа бек'арьйе (Хәлиле Чачан) ... 74
48.Ах, зар'отьйа мьн к'öда чу? 77
49.Сичана мьн 78
50.Ба'гәр у Сичан (Тьћаре Ә'мәр) 79
51.Щан, щан, баћарә 82
52.Пайиз (Бахчойе Иско) 83
53.Баћар 83
54.Пайиза дәрәнг 84
55.Зьвьстан 85
56.Баран дьбарә (Ә'зизе Иско) 85
57.Дьнйа мьн 86
58.Башqәйә 87
59.Әм (Щәрдойе Әсәд) 88
60.Баран бари.....89
61.Баћарә, хwәш баћарә (Аћ'мәде Гоге)...89
62.Таwьси Мәләк 90
63.Wайе, миро 90
64.К'и бежә..... 92
65.Чәнд ь'әзар (К'әмал Т'олан) 93
66.Хорте беисаф 93
67.Дö бьра 94
68.Кәw у р'уви 95
69.Qьса ба у мәрәке 95
70.Бәг у гönди 95
71.Р'уви у тьри 96
72.Мьжули (Т'емуре Хәлил) 96
73.Т'емуре Зило (Ь'әсәне Шех-Мә'муде).....97
74.Мишайе Qачах (Ә'зизе Ә'мәр) 99
75.Шьровәкьрьна хәвәре чәтьн- Ь'әсәне Шех-Мә'муде

EZDKV.COM